

Karinthy, Frigyes
Holnap reggel

PH

3281

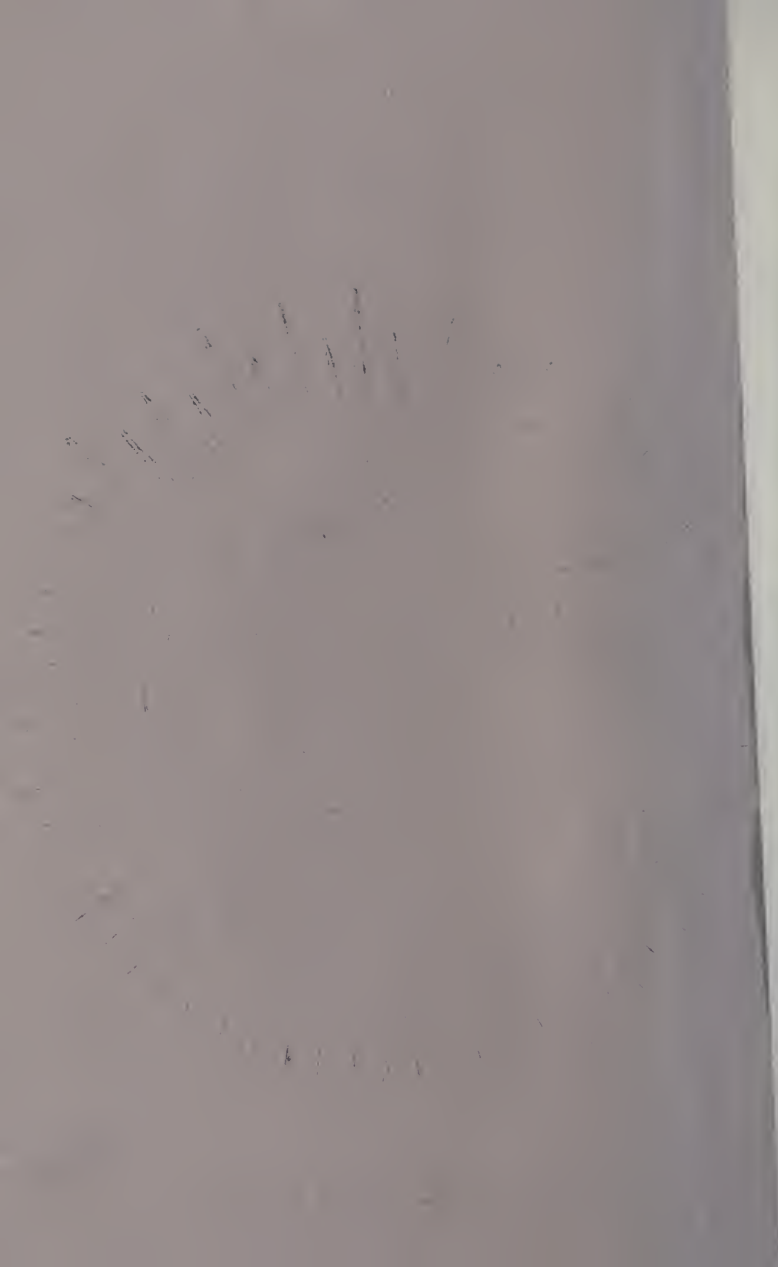
K24H6

KARINTHY FRIGYES
OLNAP REGGEL

TEVAN KIADÁS

KARINTHY FRIGYES

HOLNAP REGGEL

(TRAGIKOMÉDIA HÁROM FELVONÁSBAN)

1921

TEVAN-KIADÁS BÉKÉSCSABA

OH
3281
K2470

TEVAN NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓVÁLLALAT
BÉKÉSCSABA

ELŐSZÓ

Amikor elhatároztam, hogy mégis közreadom az alább következő szindarabot, melyet, bár kifejezetten színpadra szántam, eddig még nem adtak elő s ezek, után, hogy nyomtatásban megjelenik, aligha is adnak már — azzal nyugtattam meg magam, hogy majd írok elébe egy terjedelmes dramaturgiai tanulmányt: egy új és lehetséges dramaturgia összefüggő körvonalait rajzolva meg, amihez maga a dráma csak aféle illusztráció lesz, kísérleti anyag, melyen újfajta tételeket pozitív és negatív jelekből bizonyíthatok. Valahogy úgy képzeltem, hogy a huszadik század irodalmának egyre növekvő kereslete s még inkább növekvő kínálata egyre fokozottabban teszi lehetetlenné, hogy egy művel annyit foglalkozhasson az értékelő kritika, amennyi szükséges lenne ahhoz, hogy kiderüljön róla, van-e joga az élethez és mennyire és mennyiben. A huszadik század írója magára marad s edzenie kell magát, hogy a maga kritikuskává legyen e pontban, hacsak nem akar megelégedni azzal a szépen hangzó és kényelmes, de végignemgondolt frázissal, hogy az élethez való jogot maga az élet adja meg s hogy tehát egy dráma értékének egyetlen természetes ismérve a siker és a tetszés. E tévedésekről is akartam írni

és sok másról, amiről gondolkodtam drámám írása közben — felfedezésekről, melyekre írás közben, meglepetve bukkantam rá s melyekből, mondom, érdekes elméletek rendszere következett volna. De mindez hiu és naiv képzelődése csak a művésznek, aki a világot minden pillanatban megállítaná, mint Jozsué a hegyen, mondván a világnak: „az isten szerelmére, maradjon már vesztég egy kicsit, hogy végre-valahára egyszer már alaposan lerajzolhassam — ne mindig azok a megbizhatatlan pillanatsfelvételek!” A világ azonban nem áll meg, szalad tovább s folkavart folyama magával ragadja a százszor elkezdett és százszor abba-hagyott vázlatok papírszeletekét, amik képet akarnak adni róla. Boldog, divatos írók, kik bele tudtak törődni, ebbe, kiket kielégít, kiknek örömet okoz, hogy néhány jól megfigyelt vonással ábrázolni tudják a világból, ami ábrázolható: a mozdulatot. Én nem születtem ilyen szerencsés kedéllyel. Kinzó kényszer élt bennem, aggodalmas ösztön, hogy az életnek minden pillanatában az egész életet lássam: megkérdezzem a leeső kötől, honnan esel, hová és miért? egyazon mértékkal mérjem a szellőcskét és a vihart. Mindig az Abszolutat kerestem s tudván, hogy ahhoz erő kell, izmokat feszítve készültem neki a munkának — de mire megvoltak az előkészületek, elillant és megfakult az Ő képe s ahol imént a szűz és tiszta, fiatal Igazság meztelen alakja állott modellül a dobogón, hogy papírra vessem — most fogatlan szájjal, sárgán, püf-fedt hasával vigyorgott rám a vén, tarfejű Kétség. A kusza vonások értelmét már most ki mondja el, ha én nem, az egyetlen, aki tudja, mit akartam? Ami ebből a hevenyészett darabból kimaradt, az új dráma koncepcióját, azt szerettem volna megírni egy értekezés-

ben — s amit ez értekezésben el nem magyarázhatok, amit csak élő élettél, tragikummal és komikummal, közvetlenül bizonyíthatok be: azt szerettem volna megírni egy drámában. Most már egyik se lesz meg — de a kísérlet ne muljon el nyomtalanul. Közreadom hát e tragikomédiát, úgy, ahogy két hét alatt a világháboru nyolcadik hónapjában megírtam. Azok közt az okos emberek közt, akik kéziratban olvasták, volt olyan is, aki azt ajánlotta, dobjam tűzbe az egészet. Nem volt igaza. Lehetetlen, hogy ha ki valaha őszintén és hivatottan próbálta megérteni az emberi életet: fel ne tűnt volna néki a világ álomszerűsége — ma inkább, mint valaha. E zürzavaros álom egyetlen pozitívuma épen e ráeszmélés az álomra — hogy tudjam, hogy csak álmodom, s hogy odakünt a valóság világában, minden másképen van, mint ahogy hisszük. Már most, hogy odakünt mi van, az álom hibás okoskodásával ugysem találjuk el soha — az egyetlen dolog, amit tehetünk, hogy kiáltunk egyet, akármit, akármilyen formában, de szivből és indulatból és őszintén azzal a fájdalmas kiáltással, amit a gonosztól való félelem s a jó utáni vágy sajtol ki szivünkből — és talán akkor, e hang fizikai erejétől felébredünk nyomasztó álmunkból. Kiáltsunk, — sirjunk, vagy nevéssünk, mindegy — de szivből sirjunk és szivből nevéssünk — mert ami ezen túl vagyon, dognák és hitvallások, csak mélyebben furja be fejünket az álom sötét vizébe. Mozogjunk, induljunk meg a sötétben, tapogatózzunk, akármerrel mindegy — hátha épen ebben az irányban van ama vizek felszine, ahol egyszer majd sok ezer év múlva kidugja fejét a mélységben és butaságban és sötétségben és hazugságban fetrengő ember? E titkos jelben, ez öntudatlan szán-

dékkal íródik le minden őszinte szó, ami a helyeset és igazat keresi — s az őszinte szót meg kell menteni az elmulástól akkor is, ha rekedten s tökéletlenül szakadt fel a torokból.

Néhány jegyzet noteszomból, a „Holnap reggel“ írása közben.

Tulajdonképen mit is akarsz? Nem fogod megfejtetni a problémát és ezt te jól tudod, nem is akarod. Miért hát ez a szokatlan erőlködés, ez a gesztus, mintha meg tudnád fejteni?

Én csak azt tudom, hogy évek óta zavaros nyugtalanság, homályos dac erjed bennem, — a ruhatárban szokott elővenni, elemi erővel, tragédiák után amiket végignéztem. A színész jól játszott, az író tisztességesen megcsinálta dolgát. Megvolt a tragikus összeütközés, a hősnök el kellett buknia, ott dögölt meg szegény a színpadon, vagy legalább is biztosított bennünket, hogy egy-két év múlva meg fog halni, menjünk csak nyugodtan haza. Vegyük ehhez a lélekelemzést, a terheltséget, egész előreelvégzettségét sor-sunknak — hát persze, ilyen az élet. Mi bajod, mit akarsz, mi nyngtalanit? Az élet igazán ilyen, te nagyon jól tudod, a szerző csak süritette egy kicsit, persze, sematizált. Mi bajod?

Már tudom. Az élet igazán ilyen, de mindezt el lehet mondani regényben, versben, novellában, szóval könyvben: ott ráér az ember kifejtetni, harmóniákat keresni, megkutatni — ott vigasztalást találok abban, hogy így van s nem lehet másként és édes szomorúság, hogy ezt megértem. De ez az író sürgősen összezsúfolja bennünket egy nagy teremben, gyertek

gyorsan, aszongya, minél többen, állatok körém, mondani akarok valamit. Az ember odafut — tyü, hisz ez rájött valamire? lássuk csak — ez feltalált valamit, vagy felfedezett valamit, ami jó, ami segít rajtunk, ami kivezet a nagy bajból — ez mindenesetre közölni akar valami megoldást. Másképp mért volna olyan sürgős neki, hogy együtt lásson bennünket? Erre gondolok önkéntelenül és közben nézem az első, a második felvonást — igen, igen, a hős ilyen meg ilyen bajban van, mint az életben. a regényben, hát bizony ebbe bele kell pusztulni. Jön a harmadik felvonás — na, hát tényleg belepusztul. Igen, igaz, nagyon helyesen mondja az író ur. Csakhogy... Mit is akartam mondani? Már elfelejtettem. És elmegyek a színházból, zavartan, bután, mint akit fejbevertek.

—

Az életet ábrázolni... Igen, minden művészet legméltóbb célja. De hát ha a színház az egyetlen műfaj, ahol tovább mehetünk ennél? nem bánom, inkább ne legyen művészet. Legyen több, vagy kevesebb — legyen valami, aminek nincs neve az esztétikában. Tudom már — legyen tudomány — de kísérleti tudomány — kísérleti élettan, vagy mit bánom. Az élet törvényét keresem. Hát nem emlékeztek a fizikából, hogy a törvények tisztán és precízen nem ismerhetők fel a természetben — kísérleti alapon, re-tortában kell előállítani a jelenséget, hogy a törvényt megkapjam. A szabad esés törvénye, a 9·8 gyorsulás nincsen sehol, mert a levegő ellenállása stb... lég-üres térben kell ejtenem a tárgyat, hogy a 9·8-at megkapjam. Elvonni a zavaró melléktüneteket, amik minden jelenséget kísérnek a valóságban. A kísérleti élet — ez talán a dráma. Ha az életet úgy viszem a szin-

padra, ahogy én ismerem, nem kaphatom meg az élet törvényét — csak a tapasztalását. De én a törvényre vagyok kíváncsi — nem arra, mi az ember, hanem arra, hogy mi lehetne... hogy mi felé érdemes törekedni. Azt az embert akarom látni, akit az értelem és belátás teremtett volna a hatodik napon — ahelyett, akit a véletlen teremtett. A kísérleti embert, a homunkulust akarom látni — vonjuk el az élet zavaró melléktüneteit. Ezek a melléktünetek: szuggeszció és megint szuggeszció, amivel élet, hagyomány. mult, társadalom, nevelés, természet, — egy szóba összefoglalva: amivel az ugynevezett végzet szuggerral bennünket.

—

Miért félték úgy a deus ex machinától? A deus ex machina legüdvösebb, leghelyesebb dolog: a deus ex machina a retorta, a lombik, a légüres tér, amiben az igazi törvényt megkapom. Hazugság, aminek révén a tökéletes igazsághoz jutok. A valóságban minden hazudik.

—

Három órát kaptam, három drága órát, amikor embereken át, közvetlenül beszélhetek az emberekkel, — emberekkel, akik három óráig egész figyelemmel figyelnek rám s minden, ami hang, fény és szín, engem szolgál, hogy szavamat megértsék. Használjuk fel a ritka alkalmat — ezek többet érdemelnek tőlem, mint amit egy versben, egy képben, egy hangulatban adtam eddig. Osszuk be jól a drága időt. Az első óra elég nekem arra, hogy bemutassam hőszömet, bajaival, szenvedéseivel, természetével, környezetével, végzetével együtt. Az első felvonás végén Ember Sándor a szinpadai lovagiasság törvényei szerint ki van terítve.

Mindent megpróbált — hiába! Összefogott ellene barátság, szerelem, társadalom s értésére adta, hogy meg kell halnia — az utolsó percben megjelent még a buta sors is és kihuzatta vele a fekete golyót. Akár vége is lehetne a darabnak, a lovagiasság szabályai szerint — egy sorstragédiát láttunk, az élet sujtó öklét, véged van Ember Sándor, halj meg.

De van még két órám, emberek, halljátok? — ez a két óra az enyém. Az élet elvégezte dolgát, megölte hőszömet — most jövök én! Ki eddig lábán járt, előttünk, botló esztelen lábán, mely mindig gödrök felé visz — hadd fogom meg a kezét és viszem én. Hátha meg lehetne menteni e szegényt, e boldogtalant, hiszen láttuk, hogy kár érte, hiszen megsirattuk, — hiszen még két órám van hátra. Jöjj velem, Ember Sándor, kit a végzet kilökött a külső sötétségbe — jöjj hozzám, majd kitalálunk valamit. Akármit, egy felfedezést, egy injekciót, egy deus ex machinát — hátha kiderül, hogy nem vagy azonos ama másikkal, akit halálraitéltek — hogy így vagy az igazi — hátha lehet még segíteni rajtad? Rajtad és magamon és ezeken itt, akik osztoztak eddig a te sorsodban.

—
Más műfajokban elég a tehetség — a drámaírónak a karnia kell.

—
A drámaíró nem vátesz — a jövőt nem megjósolja, hanem előidézi.

—
Szabad akarat nincs, jól tudom, — de van korlátolt akarat s ez nekem épen elég. A szél elkapott egy méhrajt és viszi valahová — ez a társadalom. De a méhek, a raj keretén belül, arra másznak, amerre

akarnak. Tömegnek nincs akarata — de lehet az egyénnek s kell is, hogy legyen. Ezért ostobaság, mikor tömegekre alkalmazunk jelzőket, melyek egyénre illenek. Hütlen Olaszország — kalmár lelki Anglia — csupa logikai tévedés. Minél nagyobb egy tömeg, annál inkább szervesetlen jelenség csak és annál inkább alkalmazható rá a mechanika megmásíthatatlan törvényei. De az egyénre új és megváltoztatható törvényt kell keresni: az élet törvényét. Végzet-tragédiája csak nemzeteknek lehet — egyénnek soha.

Egy mindenkéért — ez a mindenki most, ha jól értettem, az utódok, akiknek egy szebb jövőt kell kiverekednünk, életünk árán is. — No, akkor egy kis baj van a tétel másik felével — azzal, hogy mindenki egyéért. Az utódaim már bajosan mentik meg az én életemet, haláluk árán. Különben furcsa dolog azokkal az utódokkal, akik még nincsenek is. Az orvosi gyakorlat, mely emberi belátásból származik, olyan esetekben, mikor a terhes anya életét veszélyezteteti a szülés, elpusztítja a gyermeket, hogy megmentse az anyát. Hát ez erkölcstelenség volt? Aligha. Az anya majd csak szül új gyermeket — a gyermek nem tud anyát szülni magának.

Ich schreibe nicht, euch zu gefallen
Ihr sollt was lernen. (Goethe.)

Kétféle művésztípust ismerek — a született tanítót és a született tanuló. A tanító néha kevesebbet tud, mint a tanuló — de kezdettől fogva tanít — a tanuló rengeteget tud, de halálig tanul. Mindkét típusban vannak génuszok. Jó író rossz műve úgy származik, hogy a másik munkájában kontárkodott.

Különben az új esztétikát a tanuló típus csinálta meg, ezért irtózunk mindentől, ami mondanivalós a mű értékének egyetlen ismérévül azt keressük: hogyan tudta megcsinálni azt, amit akart. Holott az is fontos, hogy mit akart.

Az új esztétika a mű mögött az embert keresi. A tökéletest keressük mindannyian — s nem találván meg a műben, legalább a művészen szeretnők megtalálni. Shakespeare darabjainál persze mindegy, Shakespeare írta-e őket, vagy Bacon.

Tragikomédiát írok, de fordítottat. Eddig a tragikomédia eleje vig volt, a vége szomorú. Próbáljuk egyszer úgy, hogy az eleje legyen szomorú és a vége vig.

Stilus és gondolat... Forma és lényeg... Anyag és művészet... Írásműben a stilus tökélyét abban látom, hogy nincsen stilus: mondanivaló és kifejezés egy és ugyanaz — vagy legalább is szétválaszthatatlan. „A művészetnek is legfőbb tökélye, ha úgy elbú, hogy észre sem veszik.“

A világ formája a mozgás — lényege a nyugalom.

„Nem azért jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem, hogy azt betöltssem (megmagyarázzam). Megmondatott a régieknek: szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: szeresétek ellenségeiteket... stb. (Márk. evang.) Ebben nincs ellentmondás — a törvényt néha csak úgy le-

het helyesen értelmezni, ha megfordítom. Ez csak üdvös, okos ravaszság, — és aki az igazságot szereti, az igazságért még hazudni se áttall, ha kell. Soha nem tudta az, mit tesz halálosan szeretni az igazságot, aki csak arra törekedett, hogy amit kimond, vagy leír, igazság legyen. Látjátok: ez a tökéletes stilus, ahogy Ő beszélt.

Igen, a művész csudálkozzék, áhitattal és naivan, mindenben, ami körülveszi. De én a termékeny csudálkozást szeretem, amiből új megismerés származik — azt a csudálkozást, amivel Newton csudálkozott először olyasmin, amin ötezer évig senki se csudálkozott — hogy ha elereszték egy darab buta követ, magától, habozás nélkül, nyilegyenesen megindul egy bizonyos irányban.

Reménytelen gyönyörű küzdelem, hogy minden összefüggjön s minden összefüggést megtaláljak.

Drámának a szerelem csak anyaga lehet, nem témája. Témája a szerelem csak lírai versnek lehet — Romeo versekben elmondja szerelmét, aztán eltűnik Julia ablaka mögött. Nem értem a modern drámairókat. Hát igazán azt hiszik, hogy a szerelmet el lehet játszani a színpadon? „Ölelj meg, igen... fojts meg... a szíved... add a szíved! harapj!” Rettenetes! Milyen ostoba, kínos, fezzengő érzés — milyen kellemetlen, milyen lealázó! Milyen rossz! És a legjobb drámairól sem írhatja másképp — hiszen így van.

Vajjon észreveszik-e majd, hogy az egész első felvonás karrikaturája akar lenni annak, amiről szól? Muzsika, parfüm, kloroform, — az élet ostoba

és zagyva és nevetséges lidérenyomása. A másodikban ablakot nyitok és beengedem a szelet. A harmadik egy utópia: hevenyészett elképzelése a homunkulusnak.

Beniczkyt én semmiképen nem tartom ostoba embernek.

Talán abbahagyom... 'Nézni fogom' a világot és beleegyezem, hogy a szépirodalom egy fajtája csak a képzőművészetnek — szem, melyben tükröződik a világ s melyből nem vezet idegszál be a sötét és dolgozó értelembe. Ó, higyjétek el, jó lenne nekem is ringatózni színek és hangok hullámain... ó, higyjétek el, fölemelne eugem is és tudnék dalolni odafönt — daloló és ringató szavakat... Ki verte belém, hogy nekem kell megoldanom csomókat — hogy én vagyok felelős az életért, melyért senki se vállalja a felelősséget?... Irhatnék époszt a háborurói és a hősök-ről... ó, de szép munka volna, de boldog lennék... Talán majd egyszer. Bocsássatok meg.

És még sok minden...

SZEMÉLYEK:

Ember Sándor, mérnök
Lehotay Mária, a mérnök volt felesége
Bella Gábor, zeneszerző
Beniczky gróf
Olson Irjő, finn orvos
Stepan, montőr
Lidérc Jenő, újságíró
Horváth Lenci, elegáns ur, de púpos
Lendvai, idősebb ur
Lendvainé, a felesége, jóval fiatalabb
Hermin, volt vidéki színésznő
Zajcesek kapitány
Békásy főhadnagy
Első jassz
Második jassz
Kisfiu
Néhány kíváncsi.

Idő: mostanában, de nem 1914-ben.

I. FELVONÁS

Szin: Előkelő klubhelyiségnek valamelyik kisebb terme, közel a nagyteremben, ahol hangversenyeket tartanak. Fülledt izléssel berendezett szoba. Selyemkárpit, faburkolat a tetőn, délszaki növények, nagy fotelek, asztalkák, középen ernyős lámpa, a falakon is sok kis lámpa, függönyös ajtók. Jobbra pianinó, függönnyel elzárható fülke. Középen a háttérben nagy tükör. Balra ajtó, mely hosszú és keskeny folyósóra nyílik, ezt a folyósót látni meglehetősen hosszúságban. Jobbra a fülke mellett ajtó.

Függöny felgördülése előtt az orchester valami operából játszik. Talán a Cavalleria Rusticana-ból. Mikor a függöny felmegy, a középen ég a lámpa, a fülke félhomályban. A jobboldali ajtó nyitva van. Abban a percben, hogy a függöny felment, az orchester elhallgat és a baloldali függönyös ajtón át hallani belülről a hangversenyterem felől, persze halkabban, ugyanannak az áriának a folytatását, amit az orchester abbahagyott. A zenekar szól egy ideig belülről aztán tiszta, csengő női hangot is hallani. Hirtelen elhallgat a zene, messziről taps, majd újra halkán muzsikálni kezd a hangversenyterem. A hangverseny majdnem a felvonás végéig tart. Apróbb szünetekkel, állandóan aláfesti a dialógust.

Olson, Bella balról jönnek.

Bella (szép, hatásos, idősebb ember. Ösz haj, de fekete bajusz. Művész-elegancia. Puha mozdulatok. Jellemző, hogy Bellát bácsizzák

és magázzák nála sem sokkal fiatalabb emberek is, akiket ő tegez).

Bella: Tessék, itt lehet szivarozni.

Olson: (szőke, első pillanatra jelentéktelen, udvarias ember, kicsit idegenes akcentus, de tökéletes magyarság. Körülnéz, aztán): Szép berendezés.

Bella: Majd aztán benézhetünk... Most valami szóló következik. (Leülnek.) Hát mit szól a mi muzsikánkhoz?

Olson (udvariasan): Igen jó zene. A magyar zenét nagyon sokra becsüljük odafönt.

Bella (mulattatva): Milyen kedves, jómodoru ember maga, kedves doktor ur. Nem harragszik, ha úgy beszélek önről, mintha nem volna jelen?

Olson (mosolyogva): Kérem, tessék.

Bella: Egy félórája van szerencsém ismerni. Önök ezt talán nem értik meg, odafönt, észa-
kon, hogy ez mit jelent nekünk. Mondhatom, valami egészen sajátságos, izgalmas és ingerlő érzés ez... amit csak mi magyarok érezhetünk, önök ezt nem értik meg... A franciák, németek és angolok meg már hozzá-
szoktak...

Olson: Mihez?

Bella: Itt van egy felnőtt ember, aki életében először kerül Magyarországra és néhány óra múlva, hogy idekerült, velem találkozik... egy felnőtt ember, idegen ország polgára: magyarul szólít meg és magyarul beszél velem... Nagy dolog ez.

Olson (mosolyogva): Nagyon sokan va-

gyunk otthon, akik tudunk magyarul. Az egyetemen tanszéke van a magyar nyelvnek.

Bella: Tudom, tudom. Nálunk is tanítanak finnül. Én is tanultam. „Kala elevana uiszkalana uizen alla...” De azért ez más. Valami gyerekes, gimnazista büszkeség ez. Vagy parvenüség. De el kell árulnom a hazámat, hogy megsugjam önnek... nem hallja senki... hogy hallatlan és főképen ritka öröm, találkozni valakivel, akinek messze északon gyerekkori álmaiban úgy élt Magyarország, Budapest... mint ahogy mi Párisra, Berlinre gondolunk... Aki megtanult magyarul, hogy a mi költőnket olvashassa, mint ahogy mi megtanultunk franciául, angolul, Shakespearere gondolva és Racinera... Izgató, új dolog ez nekünk. Ugye, így tanult meg magyarul?

Olson (mosolyogva): Igy. Gondoltam rá, hogy egyszer eljövök.

Bella: Olyan ez... mit mondjak csak... mint mikor egy szegény, de törekvő embert még nála is szegényebb rokonalátogatja meg... Látja, ilyen kezdő nagyhatalom vagyunk mi... (Hirtelen) Mondja, imponálok én magának?

Olson (udvariasan): Nem értem...

Bella: Azzal, hogy született magyar vagyok, hogy már három éves koromban tudtam magyarul...

Olson (udvariasan): Mi büszkék vagyunk a magyar rokonságra.

Bella: Nem így gondoltam. (Elszontyolodva) Nekem Párisban hallatlanul imponáltak az utcagyerekek, akik franciául beszéltek.

Olson: Kétséggkívül érdekes.

Bella (vigan): Persze ez más, ez rokonság. Maga nekem egy elszegényedett rokonom. Holmi kuzin, akit Atelközben láttam utoljára. Aztán elkerült hazulról... (Kezét nyújtja) Szervusz kuzin, nem ismersz rám? Én voltam az a szakállas kirgiz, akivel egy iromba sátorban aludtál... Nem ismersz rám? Ezer éve nem láttalak.

Olson (mosolyogva): Több, mint ezer éve. (Udvariasan) De nem iromba...? nem úgy mondják! otrombát akart mondani. Az iromba tarkát jelent magyarul.

Bella (meghökkenve néz rá): Mi az? Maga tanít engem magyarul? Na mindegy... Hát mit szólsz a gazdag rokonhoz, kuzin? Hogy tetszik önnek Budapest?

Olson: Nagyon szép város.

Bella (megütközve): Ugyan? Szóval megvan elégedve, fiatal ember? Hiszen maga úgy beszél, mint egy átutazó fejedelem. Szép, hogy nem teszi hozzá, hogy a magyarok nagyon lovagias nép.

Olson (komolyan): Ez igaz is.

Bella: Mondom! Akkor hát... mutathatok megfelelőbbet... Talán a kereskedelem érdekli uraságodat? Vagy a művészet... Mit szól a mi filharmonikusainkhoz?

Olson: Az olasz muzsikát, ugylátszik, nagyon kedvelik önök.

Bella: Mondja mindjárt, hogy szeretünk sirva vigadni. Hát... De mit szól az asszonyainkhoz?

Olson: Nagyon keveset láthattam eddig.

Bella: Keveset? Hiszen az imént látta Lehotay Máriát. Tegyük fel, hogy ő a legszebb asszony Magyarországon... Tegyük fel, hogy ő képviseli a magyar ideált, ugy, amint ott áll a dobogón és énekel... Hiszen a nemzetek patrónusa rendesen asszonyféle... Tegyük fel, hogy ez a szép nő, akit odabent énekelni hallott, egy órával azután, hogy Pestre érkezett, maga Hungária, a mi asszonyunk, akiért életünket és vérünket adjuk... Hát mit szólna ön ez esetben az izlésünkhöz?

Olson (udvariasan): Igazán nagyon csinos nő. Kicsit tulzottan tremolázik.

Bella: Hallja, nagyon hüvös lehet arrafelé maguknál.

(Hirtelen erős pergés a terem felől. A jobboldali folyósón sietve, mehökkent arccal közeledik Ember Sándor. Utcái ruhában van. Ebben a pillanatban Olson is megfordul és szó nélkül az ajtó felé közeledik, úgy hogy mind a ketten egyszerre, ugyanabban a pillanatban érnek a küszöb elé. Most ez történik. Olson is megáll, Ember is megáll, Olson háttal a színek. Ember ránéz, hirtelen megfordul és visszasiet a folyósón. Olson nyugodtan megfordul és visszajön Bellához.)

Bella: Mi az? Hiszen ez Sándor volt? Hogy kerül ez ide?

Olson: Nem tudom.

Bella: Maga ismeri?

Olson: Nincs szerencsém. Ki volt az?

Bella: Ember Sándor. Né!... Hát ez itt van? Ember Sándor... a Lehotay Mária volt férje, akiről az imént beszéltünk.

Olson: Ember Sándor, a mérnök?

Bella: Mérnök, persze, hogy mérnök... Azonkívül mérnök is... Ezt honnan tudja?

Olson: Hiszen ma benne volt az esti lapban! A hadsereg megvette egy nagyjelentőségű találmányát.

Bella: Ugyan, ezt nem is tudtam. De milyen furcsán nézett. Hogy kerül ez ide, ahol a felesége...

Olson: Talán a teremből jön.

Bella: Dehogy, az nem megy oda, ahol a felesége van. (Bizalmasan) Nagy botrány volt.

(A triangel megint erősen összeverődik odabenn. Ember újra megjelenik a folyósón. Ugyanaz a játék: Olson megint az ajtó felé tart, találkoznak... Ember még jobban meghökken megint vissza akar fordulni, de aztán megdörzsöli a szemét és mégis bejön. Olson udvariasan félreáll. Ember zavartan elneveti magát. Szemét dörzsöli.)

Ember: Pardon... Nahát ez furcsa volt.

Olson: Erre tetszik?

Ember: Ilyen még nem történt velem.

Bella: Sándorkám, szervusz!

Ember: Jó estét Bella bácsi!

Bella: Olson doktor, finn orvos. Ember Sándor.

Olson: Van szerencsém.

Bella: Tud magyarul.

Ember: Igen... nagyon örülök... de milyen furcsa... hiszen nem is hasonlít hozzám...

Bella: Nem hasonlít hozzád? Hát miért hasonlítana hozzád?

Ember (idegesen nevet): Engedelmet kérek,

kedves doktor ur... szinte resteltem elmondani, de olyan különös dolog... Az imént is ön volt az, aki szembejött velem?

Olson: Azt hiszem.

Bella: Erre te hirtelen visszafordultál... Mi ütött beléd? Azt hittem, holmi kellemetlen ismeretség...

Ember (idegesen nevet): Dehogyan... Most látom először a doktor urat. (Homlokát simítja.)

Bella: No mi az, mi az?

Ember: Egészen buta dolog... Mintha revolverlövést hallottam volna ebből a teremből...

Bella: Mi? Mi?

Ember: Erre idesietek... és itt, ennél az ajtónál szembejön velem... ugylátszik a doktor ur volt az... én meg azt hittem, hogy eltévesztettem a folyósót és hogy ajtó helyett tükörnek akarok nekimenni... Azt hittem tükör... (Erőltetve nevet.) Meg vagyok én örülve? Hát nem nagyszerű? Komolyan mondom, így volt... Bizony Isten és majdnem másodszor is visszafordultam. Mikor másodszor hallottam a lövést.

Bella: Miféle lövést? Ne bolondozz!

Ember: Hát nem mondom? Ugylátszik, hallucinálok.

Bella: Na igazán bolond vagy. (Fürkészve nézi.)

Olson: Ajánlom magamat. Megyek vissza a terembe.

Ember: Nagyon örültem, doktor ur... Nem

haragszik, ugy-e? De csak nem zavarom az urakat?

Olson: Dehogy, éppen menni akartam. (Bel-lához.) Ajánlom magamat.

Bella: Isten vele, doktorka. Látjuk még, remélem.

Olson: Néhány napig Pesten maradok. Az egyetemen lesz dolgom. (El.)

Bella: Na mi bajod?

Ember: Mi bajom? Semmi. Valami durranást hallottam.

Bella: Egy fortissimot hallottál... Nem voltál a teremben?

Ember: Milyen teremben? Milyen fortissimo? Hát itt hangverseny van?

Bella (ránéz): Ejnye, viccelsz velem.

Ember: Nem én.

Bella (kicsit durván): Hát mi bajod? Nem tudod, hol vagy?

Ember: Dehogynem. A Hungária szállodában. Fáradt voltam, feljöttem, szobát nyitattam, hogy lefekszem.

Bella (kedvetlenül): Ugyan kérlek, hagyd ezeket a dolgokat. Azt csak tudtad, hogy itt ma hangverseny van. A plakátokat láttad.

Ember (elkomorodik, aztán zavartan): Ja persze... Láttam valamit.

Bella (nyersen): Hát mit komédiázol?

Ember (összerezzen, leül. Halkan, mentegetőzve): Nem komédiázom. Hogy gondolja, Bella bácsi?

Bella (szelidebben): Azért, mert én csak nem vagyok az az ember, akivel nem lehetsz

őszinte. Nem tudsz őszinte lenni, ez a bajod. Mindig komédiázol. Egész embernek kell lenni, fiam! Micsoda dolog! Fel a fejjel!? Micsoda dolog az?

Ember: De hiszen... én...

Bella (energikusan, de jóakarattal): Csak őszintén és egyenesen. Emberek vagyunk, Sándor, nem vadállatok. Nem kell szégyelned magad, amiért csak ember vagy te is... Az asszonyt akartad látni... na, hallgass,... Micsoda ember az, aki nem meri bevallani... Ha a főpincérnek nem vallod be, azt értem. De nekem? Asszonydolgot nem kell szégyelni.

Ember (gyengéden ellenkezve): De nem, Bella bácsi. Ezt nem lehet így, ilyen egyszerűen...

Bella (nyersen): Ugyan menj...

Ember: Nézze kérem, értsen meg... Hát hallgassák meg az embert. Nem akarják meghallgatni az embert. Mindig ez a bajom.

Bella: Gyerekség. Jobban értelek én téged, mint te magadat. Mit kell ezen meghallgatni?

Ember: Csak azt akarom mondani, hogy igazán nem tudtam... vagy nem tudtam biztosan. Egész este csatangoltam az utcákon... sötét utcákban is jártam... mint egy mély bánya...

Bella (legyint): Jó, jó, tudom.

Ember (gyorsan folytatja): De ez is fontos... és nagyon fáradt voltam, tudja, sokat dolgoztam mostanában. Higyje el, ez is valami. Az Erdélyi Borozóba is benéztem. Aztán egyszerre csak itt voltam, a szálloda előtt

és igaz a plakátot is láttam, de higgye el, hogy elfelejtettem... nem amiatt jöttem fel... hanem nagyon elfáradtam és nem tudtam egyszerre csak tovább menni... Gondoltam, hogy lefekszem és a szobám előtt, a folyosón, egyszerre mintha durranást hallottam volna. De igazán azt hittem...

Bella (gunyosan): Lövést?... Mindenütt lövést hallasz? Mondd el az idegorvosodnak, az majd nagyon épületes dolgokat magyaráz neked erről...

Ember: Persze az idegeim nincsenek rendben, azt tudom. De hiszen ez egyszerűen fáradtságtól van. Hát így nem lehet elképzelni? Mondom, hogy sokat dolgoztam az utóbbi időben. (Halványan mosolyog.) Hiszen olvashatta, hogy...

Bella (eszébe jut): Ja igaz, ez a finn mondott valamit. Gratulálok, fiacskám. Hallom, valamit feltaláltál... Mi az?

Ember (mohón): Azt hiszem, nagyon érdekes a dolog. Legalább én azt hiszem.

Bella (jóakarattal): Na mondd, mondd.

Ember: Tudja... aviatikával foglalkozom...

Bella (mosolyogva): Igen, persze, hallottam.

Ember: Egy újfajta repülőgépről van szó... tudja?

Bella: Na ne mond... repülőgépet találtál föl?

Ember: De igazán, nem untatom vele, Bella bácsi, ha beszélek róla?

Bella: Dehogy, dehogy, fiacskám. Inkább

nagyon érdekes dolog ez. Magad se tudod, milyen érdekes. Csak beszélj.

Ember: Majd meglátja... nem is olyan jelentéktelen.

Bella: No.

Ember (mosolyog): Csak mert tudom, hogy Bella bácsi nem sokra tartja ezeket a... ezeket a technikai vívmányokat, mint ahogy mondani szokta.

Bella: Engem az ember érdekel, fiacskám, elsősorban és nem az, amit az ember csinál.

Ember (tűnődve): Én meg mindig — engem meg mindig az hajtott, hogy a mű, a munka több, mint az ember...

Bella: A mű mögött ott van az ember. A mű csak álarc.

Ember (tűnődve): Hát... olyan nyomorult és csunya az ember arca, hogy mindig álarcot csinál?

Bella: Van a dologban valami. A tökéletes ember, a tökéletes testü ember nem is alkot semmit, nincs rá szüksége. Inkább rombol és megsemmisít.

Ember (mohón): Hiszen akkor... Tudja-e, Bella bácsi, hogy amit én csináltam, az is arra való, hogy romboljon és megsemmisítsen...

Bella (kicsit gunyosan): Ugyan?

Ember: Nem olvasta... Ja persze nem olvasta! A találmányomat megveszi a hadsereg, ha igaz.

Bella (nem érti): Hiszen valami repülőgépről volt szó.

Ember: Hadi-repülőgép. Az ötlet maga nem új... De találtam egy szerezési fordulatot. El tud képzelni olyan golyót, Bella bácsi, ami elől nem lehet kitérni?

Bella (mulattatva): Ami befordul az ember után az utcasarkon, mi?

Ember (élénken): Ugy van, befordul az utcasarkon.

Bella: Hát ez finom egy golyó.

Ember: Hiszen most már lehet beszélni a dologról. A villamos hullámokról hallott valamit ugy-e?

Bella: Édes fiacskám, csak lehetőleg a lényegét, minden műszaki magyarázat nélkül.

Ember: Hát jó, a lényegét. Képzelsen el egy repülőgépet, amiben nem ül senki.

Bella: A mű... és nincs mögötte ember. Értem.

Ember (egyre élénkebben. Odakint fokozódó zene, ő is emeli a hangját): A gép megindul... ott, ahol állt, néhány mérnök maradt csak, ezek a villamos hullámokat igazgatják... Alulról, a földről kormányozzák a gépet... villamos hullámokkal... Figyel, Bella bácsi?

Bella (hirtelen összeráncolja a szemét, más, komoly hangon): Figyelek, nagyon érdekes.

Ember (ragyogó szemmel): Ugye érdekes.

Bella (jelentősen): Csak folytasd, nem is hiszed, milyen érdekes.

Ember: Ugye? A gép emelkedik, száll az ellenség felé... Azok látják... Szabályos ívekben közeledik... Közeledik, utánuk megy, megfordul.

Bella: Az utcasarkon.

Ember: Igen... magától... Odafelé tart, ahol a legtöbbben vannak. (Ránéz.) Üldözi őket... fut utánok... mint egy légtorpedó...

Bella: Csak beszélj, beszélj, figyelek.

Ember (feláll): Hirtelen meginog, süllyedni kezd... zuhan...

Bella (egyre jelentősebben nézi): Ahá...

Ember: A gép kattogva ereszkedik... egy robbanás...

Bella (kényelmesen leül, bólint, mint aki hirtelen megértett mindent, cigarettát vesz elő és körülményesen meggyújtja. Most már szórakozottan figyel): Puff!

Ember (bizonytalanabbul, erőltetett lelkesedéssel): És ott fekszenek, gép és emberek... mint egyetlen bomba...

Bella (kényelmesen hintázik a széken): Bombuska. Egy kis bom-bom. Selyempapírba.

Ember (egészen bizonytalanul): A gép, amiben nem ül senki... A gép-alaku gránát utánuk ment és megsemmisítette őket... Elpusztult maga is és a tetemek fölött...

Bella (szórakozottan): A tetemek fölött...

Ember (elhülve): A tetemek fölött...

Bella (hintázik): A tetemek fölött ott áll Ember Sándor hadiméternök, egyik kezét melényében tartja, másik kezét kinyújtva kiáltja: „Ide nézz, Mária — ide nézz... há-há-háromszáz embernek kámpec! egy csapásra! Ezt én csináltam! Hu-hu! Látod, milyen vad vagyok.“ (Feláll,)

Ember (megmerevedett ott, ahol áll).

(Hosszu szünet, Bella begombolja a kabátját és füttyö-
részt. Belülről halkán, pizzicato, csiklandozó zene az
Álarcosbál kórusa III. felvonásból.)

Bella (a terem felé int a fejével): Hallod?
(Ember nem felel.)

Bella: Hallod? (Füttyüli a melódiát.) Hogy
röhög. (Ember hallgat.) Röhög a muzsika.
Na hallod, nem hagynám magam kiröhögni
egy hegedűtől.

Szünet.

Bella: Nna beszéljünk másról.

Ember (nyel): Ne-ne-ne — beszéljünk csak
erről, Bella bácsi. Szóval maga azt állítja,
hogy én őneki... őmiatta...

Bella: Mit akarsz? Bánom is én. Hagyja-
tok engem békén. Mi bajom nekem folyton
a ti asszonyi bajotokkal? Hiszen úgy látom,
nem szereted, ha szóbahozom.

Ember (keményen): Itt nem asszonyról
volt szó, hanem a munkámról. Én arról be-
széltem.

Bella: Hát aztán? Ha jól emlékszem, esz-
tétikai kérdésekről vitatkoztunk. A műről,
meg az emberről, vagy mi a csuda. Én azt
mondtam, a mű mögött az ember, te meg vi-
tatkoztál, hogy nem... Én meg felhasználtam
egy példát, hogy a tételemet igazoljam.

Ember: Miféle tételt?

Bella (ártatlanul): Hát amit vitattunk. Hogy
a mű mögött mindig ott van az ember...
minden bajával.. pechjével... nyavalyájá-
val... Minden félelmével...

Ember (hebeg): Mért ép félelem?

Bella: Meg egyebekkel. Az ember mutatni akar valamit. Ide nézzetek, ilyen vagyok. Gépeket csinállok. Nézzétek, milyen erős vagyok. Fenét vagyok, csak a gép erős. Össze is tör mindnyájotokat. A nagy époszokat, hallatlan hősekről, mindig vakok írták és bénák. A hősök nem irnak époszt, édes fiam. A hősök...

Ember: Hát mit csinálnak?

Bella: Meghalnak. (Nyomatékkal.) Aztán jön a béna és a nyavalyás, és megírja a halhatatlan époszt. Meg is él belőle... olyik örök időkre... Csak a betegek élnek örökké... az egészséges emberek mind meghalnak...

Ember (ránéz, nem felel).

Bella (vállát veregeti): Ne félj semmit, pajtás. Mi mind a ketten betegek vagyunk, te meg én..., jó öreg, beteg nyavalyatörősek... Mi nem halunk meg egyhamar.

Ember (hallgat).

Bella (tréfásan): Hát mi bajod vele? Nem jobb így nekünk? Én nem fogok belehalni, hogy a szerelmem a hőst szereti és nem engem... te meg, te meg nem ülsz fel arra a mérges masinára, ami annyi embert öldös össze, miközben felrobban... Megtört szívvél élünk tovább, a hős pedig kitöri a nyakát, hogy a szeretőm keztyűjét kihozza a szakadékból.. Aztán felül a te masinádra és még egyszer kitöri a nyakát. Mi pedig lent ülünk és megtört szívünk csak úgy vigyorog a kéjtől, hogy ezen busulhat.

Ember (hallgat).

Bella (tréfásan): Hát mit szontyolodsz el? Csak nem komolyan? Ezek olyan beszédecskék.

Ember (idegen hangon): Én nem voltam gyáva.

Bella (meghökken): No mi az?

Ember (ugyanazon a hangon, hangosabban): Én nem voltam gyáva. Ő engem megsértett. Én nem bántottam és nem álltam ki vele, mert megértettem az asszonyt. Azt az embert lehet szeretni.

Bella (kedvetlenül): Ugyan... hisz nem erről van szó.

Ember (egyre hangosabban): Én megmondtam neki, hogy várjanak. Adjanak nekem alkalmat. Ezeket a dolgokat nem lehet egyszerre elintézni. Ő nem értett meg engem, mikor gonosz volt hozzám, de én megértettem őt és megbocsátottam neki. Ez nem gyávaság.

Bella (kényelmetlenül): De hiszen ez... Én nem tudom, miről beszélsz, fiacskám.

Ember (legyint): Tudja, hogy miről beszélek, mert maga is arról beszél. Ki a színekkel. Lássuk csak, hogy történt. A feleségem nem mondta, hogy a grófot szereti.

Bella (kényelmetlenül): De drága barátom. Csak nem mondod most el a történetet... mintha egy dráma első felvonásában volnánk, ahol szükség van az előzményekre.

Ember (folytatja):... nem mondta, hogy a grófot szereti. Az összetűzés oka nem volt féltékenység.

Bella (halkan, más hangon): Nem erről van szó. Mért nem álltál ki vele?

Ember (szünet után): Mert szégyeltem magam.

Bella (kétségbeesetten): Hm — hát akkor mért ment el az asszony?

Ember: Mert tisztának akart látni és erősnek.

Bella (jóággal): Hát te azt hiszed... hogy visszajönne... ha...

Ember: Én megmondtam neki. Nem bántok senkit, mert tisztelek minden gondolatot és érzést. Még ha nem hozzám ér, akkor is. De tiszta játékot kértem. Megmondtam neki: várok türelemmel, mért úgy érezte, hogy most nem tud szeretni... Addig nincs okom beavatkozni az életébe, ha biztosít engem, hogy ez az élete tiszta lesz, — míg válaszolni tud nekem.

Bella (hirtelen): Ha biztosít...

Ember: Megmondtam: azzal az emberrel addig nem találkozik, míg ez a próbaidő tart és nem látják egymást sem privátim, sem nyilvánosan.

Bella: És... ezt megigérte?

Ember: Meg.

Bella: Ugy.

Ember: Ehez lehet valamit hozzátenni?

Bella (szórakozottan): Nem, nem.

Ember: Nem hiszi el, hogy így volt?

Bella (szomorú mosollyal, melegen): Édes fiam, ha elhinnéd, hogy egész szívvel vagyok hozzád. Te kedves, bolond fiu.

Ember (izgatottan): Miért? Gyerekes dolgokat beszéltem? Mik ezek? Nem értem.

Bella: Az az asszony nem szeret téged, fiam, ennyi az egész. Próbaidő! Micsoda gonosz, embertelen gondolat! Nem kell annak próbaidő. Nem szeret az minket, édes lelkem.

Ember: Minket!

Bella: Minket, édes fiam. Téged, meg engem. Nem kellünk mi annak. Tudod, mi kell neki? A gróf.

Ember (lázadozva): Őrülség! Lidércnyomás! Ha nem volna a világon... Miért inkább...

Bella: Mert az másfajta... Az igazi fajta... nem mi ketten... Ez így van beosztva... Mi szeretjük őt, ugy-e? — Ő pedig szeretni akar, és nem azt, hogy őt szeressék... Nekem elégtétel és megnyugvás, hogy ezt így belátom, de téged sajnállak, mert te bele fogsz pusztulni ebbe.

Ember: Belepusztulni!

Bella: Hallgass... (Csendesen.) Hiszen látja mindenki, hogy kódorogsz az utcán és keresed. Nem kellene ezt.

Ember: Más fajta! Igazi fajta! Csupa gonosz lidércnyomás... Csupa holdkórosság... Melyik az igazi fajta? Amelyik akarni tud, az az igazi fajta! Mit tudja ő ezt? Én dolgozom...

Bella: Dolgozol, hogy felejts.

Ember: Hát jó, dolgozom, hogy felejtsek. És mondjuk hát, dolgozom, hogy visszakapjam őt. Hát aztán? Jó, tegyük fel, hogy ő

érte csináltam ezt a gépet... Ebbe nincs erő? Ebbe nincs fajta? Nekem is kell levegő! Amit beszíjjak... És ha ő nekem a levegő, amit beszívok, — hát akkor ő kell nekem. Mi van ebbe?

Bella (csendesesen): De neki nem kell a te levegőd.

Ember: Nem kell a levegőm... Hiszen szeretett...

Bella (ugyanugy): De nem azért, hogy élj. Azért szeretett, mert azt hitte, meg tudnál halni érte.

Ember (hebeg): Mert azt hitte... No, ez már...

Bella: Hát nézzük csak. A gróf félelmetes céllövő. Az asszonyod elment, mert nem álltál ki vele. Elhagyott, mert nem tudtál meghalni érte. Ez ilyen egyszerű.

Ember (nyel): De hát akkor... Hiszen a gróf te...

Bella: Arról biztosan tudja, hogy férfi... És tudja, hogy nem fél a haláltól. Nincs szüksége bizonyítékra... Érzi a szemérről, a szagáról. Neked akkor hinne csak, ha bizonyítanál... ha beleülnél abba a masinába, amelyik ölni tud.

Ember (levegő után kap): Ostobaság... - - Örültség... Lidérenyomás... (Nagyot lélegzik.) Ilyen örült nem lehet.

Bella: Örült!? Miért? Hát várjunk csak. Hunyd be a szemed és mond... Tudsz élni nélküle?

Ember (nem felel).

Bella: Na lám — és meghalni mégse akarsz. — Hát hiszen akkor... De édes fiam... Hiszen akkor ennek az asszonynak igaza van.

Ember (nyel): De hiszen... ha nem élek...

Bella (félíg^otréfásan): Sohase olvastál még olyan asszonyokról, akik holttetemeteket szerettek? (Suttogva.) Akik ölükbe vették a levágott János fejét...

Ember (végigsimitja homlokát): (Suttog) Nem — nem... Micsoda émelygős dolog... Pfuj.

Bella (sötéten): Pfuj? Én még olyan férfiakról is hallottam, akik meg tudták érteni az ilyen asszonyt.

Ember (borzadva néz rá, nem tud felelni).

Bella (maga elé néz): Akiknek emberfölötti gyönyör állította meg a szívét... mikor fehérén a fülökbe sugta... tiéd lesz, amit akarsz, ha meg tudsz halni érte.

Ember (kiáltva): Maga is... hiszen maga is?

Bella (ránéz): Én nem szoktam meghalni.

Ember (fejéhez kap): Nem... nem... Micsoda émelygés... ez az ostoba zene...

Bella: Csendesen... jönnek erre... úgy látszik, szünet van...

Ember: Igen... és ez a hűség... Maga kísérletezik velem. (A fülke felé visszahúzódik).

(Kintről csevegés, zaj, léptek. Jönnek Horváth Lenci, a pupos, Lendvai és Lendvainé.)

Lendvai: Na hisz itt leülhetünk. Ki van itt?

Bella: Szervusz, öregem!

Lendvai: Á, a mester! Szervusz mester!

Lendvainé: Elbujt a műve elől!

Bella (mosolyog): Sajnos, az én műveim elől nehéz elbujni. Nagyon szeretik az én műveim a fortissimokat.

Lendvainé: De Lehotay Máriát meghallgatta?

Bella: Bent voltam.

Lendvainé: Nem hittem volna magamról, hogy így odaleszek.

Bella (mosolyogva): Tudtam, hogy meglepetés lesz, ha fellép... Én öt éve ismerem ezt a hangot.

Lendvainé: Bánom én a hangját? Nem arról beszélek.

Bella: Hanem?

Lendvainé: Hallatlan, hogy milyen szép!

Bella: Ja persze. Szóval a nők is.

Lendvainé: Mit nők! Én azt nem értem, hogy maguk nem örülnek meg mindnyájan? Hogy itt ülnek, álldogálnak, szivaroznak... és nem futkosnak körül a teremben... és nem feküsznek hason a pódium előtt. Hát tudják maguk, milyen szép ez a nő?

Bella: No... egy... kettő közülünk sejtí.

Lendvai: Különösen egy. (Bellához.) Látad? Itt van a...

Bella (meglöki): Pszt...

Lendvai (a fülke felé néz, meglátja Embert. Csodálkozva): Nini a mérnök ur. (Odamegy.) Hogy van mérnök ur?

Ember: Köszönöm.

Lendvai (visszamegy a csoporthoz).

Ember (marad a fülkében).

Lendvai (halkan Bellához): Hát ez itt van?

Bella (mozdulatlan).

Lendvai: No hallod. Ehez kell valami. Mindenki tudja az esetet és ez idejön, pedig tudhatná, hogy találkozik vele is, meg a...

Lendvainé: Mint egy kis kutya. Megütik és fut tovább a gazdája után.

Horváth (meggyőződéssel): Pfuj.

Bella (Lendvainéhez): Hiszen az imént mondta, hogy még tudná érteni, ha megboldulnánk.

Lendvainé: Az asszonytól. — De mikor itt van a másik.

Ember (köhög, hirtelen feláll és elmegy a csoport előtt az ajtó felé. Mikor elmegy mellettük, olyan hirtelen hallgatnak el, hogy zavarba jön. Hogy ezt a zavart palástolja, elfogulatlan akar lenni és Horváthhoz fordul): Alászolgája, Horváth ur. (Révetegen nyújtja a kezét).

Horváth (mereven, mozdulatlanul): Alászolgája.

Ember (elpirul, nem tud elmenni): Hát... hogy van?

Horváth (mereven): Köszönöm, jól.

Ember (kinosan mosolyog): Bent volt a hangversenyteremben?

Horváth (ugyanugy): Bent.

Ember (köhög): Hja bizony... (Az ajtó felé megy, rettenetes zavarában elmenni se tud, az ajtó közelében zsebeiben kezd kotorászni, mintha eszébe jutott volna valami, kiveszi a noteszét. Lapozni kezd benne, az ajtó mellett leül egy székre, azok hagyják).

Bella (halkan Horváthhoz); Na így azért nem kell.

Horváth (bangosan): Én csak az egész embereket veszem emberszámba.

Bella (másfelé akarja terelni a szót): Hja igen... de az az eset, avval a szegény Kovács csal... elvégre nem ismerhetjük az indító-okokat...

Lendvai (harciasan kiabál): Nincsenek indítóokok... Az csak olyan nyavalygás... amiért egy fiatalember nem megy el... a harcba... hogy neki okai vannak, aszongya... Horváth urnak teljesen igaza van... egész emberek vannak és félemberek... Fiatalembernek vére legyen. Fiatalember ne gondolkodjék, érdekes-e, nem-e, ha ott a helyzet... hanem ugorjék bele, még ha ott gebed meg, akkor is. Így képzelek én egy fiatalembert.

Bella (másra akarja terelni a szót): Hát aztán elmegyünk valahová?

Lendvainé: Nézzünk fel a mesterhez, gyerekek... Teázzunk és a mester zongorázik nekünk.

Bella: Ugyan, nem volt elég a muzsikából?

Lendvainé: Tudjátok, hogy a mesternek hangja is van?

Lendvai: Ezt nem tudtam.

Bella: Nekem hangom?

Lendvainé (a terem felé int): Hallja?

Bella (füttyülve kíséri a melodiát).

Lendvainé: Na bátran...

Bella (a pianinohoz megy, de előbb lecsavarja a villanyt, csak a zongoralámpa ég.

Ember marad az ajtó mellett, lapozgat, aztán leejti a noteszt, hallgat, előredől).

Bella (énekelve kíséri a teremből idehal-latszó zenét):

Ó Lolla, az arcod olyan, mint a lilium...
Mint ért cseresznye, oly piros az ajkad...
Megérni azt, hogy értem csókra nyiljon...
Egyéb gyönyört az élet már nem adhat...
A portád alja vérrel van befestve...
Mit bánom én, ha elfoly is a vérem...
Ki érted hal meg, feljut a mennybe...
Tenélküled pedig...
Pokoli kin az élet.
Ó-ó-ó-ó-ó...

Csöngetnek.

Lendvainé: Nem mondom, hogy van hangja?
De most szaladjunk be, ezt a számot szeret-ném hallani.

Bella (feláll, az ajtóig kíséri őket).

Lendvai: Nem jössz be?

Bella: Mindjárt.

(Mind el, kivéve Bellát és Embert, Bella felcsavarja a villanyt, Ember ott ül a széken, maga elé néz, a notesz előtte fekszik a földön.)

Bella: No mi az öreg?

Ember: Milyen nagy dolog a muzsika.

Bella: Köszönöm.

Ember (maga elé néz): Nem a maga hang-járól beszélek, nem is arról a dalról... A szótalan zene... A hangok egymásután...

Bella: Mi bajod velük?

Ember (ugyanugy): Milyen régen éreztem ezt. A hangok rettenetes erőfeszítését... A testetlen zenét... aminek nincsenek szavai, hangok... hogy dörömböl és jajgat a zongorában... hogy megérttesse magát egy idegen világ nyelvén... de mi nem értjük... az álmodó ágya mellett beszélnek és álmában hallja a szót... odakint a térben, kiabál valaki... ébredj! kiabálja, értsd meg, amit beszélek... és mi görcsösen erőlködünk, hogy megértsük, mit mond nekünk.

Bella: A laikusok érzik ezt a zenéről. A hozzáértőnek puszta matematika a zene.

Ember (ugyanugy): Mintha értenék már néhány szót.

Bella: Énekeltem.

Ember: Nem azt, amit énekelt. A puszta hangot. Egy nap talán megérti az ember... Mondja, egy nap, ugye, történik az emberrel valami?

Bella: Na isten álgyon, fiacskám, benézek... Aztán jobb, ha haza méssz... Nézz fel hozzám a napokban. Nem jössz most?

Ember (ugyanugy): Még maradok egy kicsit. Aztán felmegyek a szobámba. Isten vele, Bella bácsi.

Bella: Isten áldjon, lelkem. (Nézi, aztán vállat von és el.)

Ember (lassan feláll, úgy néz körül, mintha nem nagyon tudná, hol van. Átmegy a színen, a fülke felé. A pianinón megüt egy hangot, a tükör előtt megáll, háttal a nézőnek és nézi magát).

Mária (balról jön, sietve és lábujjhegyen. Futtában néz körül, nem látja meg Embert, az se őt. A fülkébe huzódik, közben véletlenül leejti a keztyűjét. Igen szép nő).

Ember (lassan, mint az alvajáró, megy az ajtó felé, a másik irányban. Az ajtón keresztül jön Olson. A keztyű előtt találkoznak. Olson egyenesen a keztyű felé tart és felemeli, abban a pillanatban, amikor Ember is észrevette).

Olson: Pardon.

Ember: Pardon, mi az?

Olson: Semmi. Nem az enyém.

Ember: Szabad? (Kiveszi a keztyűt Olson kezéből és arcához emeli).

Olson: Biztosan az a hölgy, aki az imént itt volt. Majd elviszem.

Ember (izgatottan): Nem... ennek a parfümje... (Körülnéz, a fülke felé tart).

Mária (zavartan előre jön).

Ember: Mária... elvesztette a keztyűjét.

Mária: Maga az, Ember?

Ember: Én vagyok az.

Mária (hajához nyul): Nem tudtam, hogy itt van.

Ember: Véletlenül kerültem ide.

Mária: A hajamat akartam megigazítani... (Az ajtó felé megy).

Ember: Mária... kérem, várjon egy kicsit... (Olsonra néz).

Olson: Pardon, zavarok?

Ember: Szeretnék egy szót váltani önagságával.

Olson (habozva): Bocsánat. (Lassan kimegy)

Mária: Ki ez az ember?

Ember: Fogalmam sincs róla. De különös fráter lehet, — mintha akarna tőlem valamit. Folyton belém botlik. (Mária a haját igazítja).

Mária: Hogy van Ember?

Ember: Nem tudtam, hogy hangverseny van.

Mária: igen és én közreműködtem... Bella bácsi beugratott... Na megyek is, vár az autóm — nem haragszik ugye? Isten vele! (Kézét nyújtja).

Ember (egész testében remeg. Erőltetett elfogulatlansággal): Pardon, nem beszélhetnék magával egy szót?

Mária (összehuzza a szemét): Nincs semmi mondanivalóm, barátom.

Ember: Én elhatároztam...

Mária (türelmetlenül néz maga elé).

Ember: Elhatároztam, hogy megkérdzek valamit. (Halványan elmosolyodik).

Mária (vállat von, nyugtalanul néz az ajtó felé).

Ember (lesütött szemmel): Ne féljen, nem beszélek arról... hogy gondolkodott-e már arról... (Elfordítja az arcát).

Mária (kemény szelidséggel): Nézze Ember, mi szükség erre? Megmondtam magának okosan és nyugodtan, hogy történt bennem ez a dolog... minek gyötörjük egymást?

Ember: Mária... nyugodtan mondja meg nekem, de nem okosan... Maga ismer engem és nagyon jól tudja, hogy ha megér-

tek valamit, ha belátok valamit, nincs az a gonoszság és gyötrem, amit ne boldog megadással fogadnék, cserébe a bizonytalanságért. A megismerés engem mindenért kárpótol. Ha golyót lőttek belém: többet ér nekem biztosan tudni, hogy szíven talált, mint elájulni és nem tudni, talált-e valóban.

Mária (kedvetlenül): Én világosan beszélek.

Ember (hogya a nő nem ment el mindjárt, folyékonyabban): Jó, ne kezdjük előlről. Világosan mondott el sötét és rejtelmes, megfoghatatlan dolgokat. Azt mondta, hogy egy pillanatban megszakadt magában valami... velem szemben... Ugy-e ezt mondta? És azóta nem tud... Hát van ennek értelme?

Mária: Látja, hogy van.

Ember: Az indulat nem spárga, hogy megszakadjon... Anatómus maga vagy isten, hogy olyan biztosan tudja, mi történt magával... Maga nem hallgatott engem végig.

Mária: Mit ér az nekem? Mire való az?

Ember: Értsen meg, Mária. Ha biztosan tudom, hogy nem szeret, elhinné, hogy olyan nyomorult és ostoba volnék, hogy beszélnék magával, bizonyíthatnék, verekednék magával... de maga soha nem mondta, hogy nem szeret...

Mária: Ezt mondtam, ezzel váltunk el és ezt mondom most.

Ember: Vigyázzon, Mária! Maga nem ezt mondta nekem és most se ezt mondja... Ha maga azt mondja nekem, — barátom, rájöt-

tem, hogy nem szerettem, nem is szerettem soha, — rájöttem, hogy tévedtem — nem szeretem magát, nem tudom, hogy miért nem szeretem, csak nem szeretem... akkor... akkor ugy-e meghajolok — elmegyek és nem lát többé... De maga nem ezt mondta... Maga okokat hozott fel, körülményeket, amik megváltoztatták... holott azt — azt nem lehet megváltoztatni... Maga azt mondta: Szeretett: de a szerelme megszűnt, mert úgy látta, hogy nem tudom úgy szeretni, mint ahogy magát kellene.

Mária: Ugy is volt.

Ember (hevesen): Ez nem igaz, ezek szavak. Hiszen, ha így volna... akkor visszatérne a szerelme... ha meggyőződne róla... hogy nincs igaza.

Mária (huzódva): Nem győződhetek meg róla... bármit tesz, nem felejtettem el, hogy akkor...

Ember: Nem azt mondom, hogy teszek valamit. De ha meggyőzőm, hogy akkor nem volt igaz... értse meg, akkor...

Mária (kedvetlenül): Hogy győzhetne meg? A tényeket nem lehet magyarázni...

Ember (keserű diadallal): Látja, kitér! Látja, nem tud válaszolni. Mondja hát, merje kimondani nyíltan... hogy nem akkor szűnt meg a szerelme... hanem, hogy meg se volt...

Mária (ugyanugy): Nézze Ember, maga jobban tud beszélni, mint én. Szavakkal nem győzhetem meg. De én biztos vagyok abban, amit megérzek.

Ember: Értse meg Mária... könnyörgöm értse meg és higgye el... hogy nem szerelmet kérek én... és nem akarom, hogy szeressen... De azt akarom, hogy őszintén és nyíltan mondja, hogy nem szeret... azt akarom, hogy tudja, hogy nem szeretett engem soha... (Szenvedéllyel.) Ért engem? Meg akarom győzni arról, hogy maga nem szeretett engem soha.

Mária (keztüjét gombolja): Ha meg tudom nyugtatni ezzel, nagyon szívesen hagyom meggyőzni magam.

Ember (majdnem kiáltva): Nem így... így nem ér semmit... nem hogy megnyugtasson... hanem úgy, hogy belátja... hogy rájött... Hsgy megérti... (Fejéhez kap.) Hazugság! Ki akar térni! Mondja, hogy belátja! Csupa gonosz hazugság!

Mária (határozottan): Nem haragszik ugy-e, de vár az autóm.

Ember (hirtelen lecsendesül): Bocsásson meg — megint beleestem. Kérem, várjon egy pillanatig...

Mária: Nincs értelme.

Ember: De igen... (Eléje áll, lázban beszél összevissza.) Mária, kérem egy pillanatra! Hiszen elhiszem, hogy meggyőződött... visszavonja, amit mondott... hiszen akkor jól van... Ha nem szeret... ha beismeri... hiszen akkor nyugodt vagyok... édes szívem... akkor nem bántom magát... hiszen akkor beszélhetünk nyugodtan, barátságosan, mint két idegen ember... ugy-e nem bántottam

meg, édes szívem? Gyermekeim... üljön le, üljön le egy pillanatra...

Mária (tanácstalanul): De minek ez?

Ember (erőlteti, hogy leüljön. Vidám hangon): Mint két idegen ember... akiknek soha még nem volt dolguk egymással. Ugy-e Mária? Ha soha nem látott volna... akkor megtenné nekem, hogy még egy percig...

Mária (ellenkezve ül le, tehetetlen mozdulattal, aggódva néz a másik ajtó felé): Ugyan mire jó ez?

Ember (sürög-forog körülötte, cseveg): Mire jó? Istenkém, hiszen nem kérdezte akkor se, mire jó, mikor először találkoztunk. Pedig akkor nem tudott rólam több jót... mint amennyi rosszat most tud rólam... Hát az ismeretlen mindig többet ér, Mária? Igaz ez?

Mária (jóakarattal): Mi nagyon sokat vitakoztunk egymással, Ember. Ez volt a baj.

Ember: Hiszen azt mondta mindig, hogy szereti, amiket beszélek. (Szégyenkezve.) Egyszer sirt, este, a Margitszigeten? Emlékszik?

Mária: Igen, mert a szavai mögött éreztem valamit. Ami úgy látszik, nincsen, nem is volt mögöttük.

Ember: Mit érzett mögöttük, Mária?

Mária: Tetteket.

Ember: És mikor győződött meg róla, hogy üres szavak csak?

Mária (feláll, kedvetlenül): Hagyjuk ezt... Megint rátérünk... És különben is nekem... (Az ajtó felé néz).

Ember (leülteti): Dehogy, dehogy. Szó sincs

róla... Igazán nem térünk rá... Hát nem látja, hogy úgy beszélek, mintha semmi nem történt volna közöttünk. Maga nem ismer engem, én is csak úgy hallottam magáról... mások beszéltek... beszéltek nekem a barátaim... a maga rajongói... mondták, hogy maga nem szereti az üres szavakat... ej... ej... hanem a tetteket szereti... az olyan embert, aki cselekszik, csinál valamit... (Meghajol.) Asszonyom, engedje meg, hogy bemutatkozzam. Ember Sándor, mérnök vagyok. Sokat hallottam kegyedről — kegyed nem ismer engem, de én igen. Mit gondol, asszonyom, milyen fajta ember lehetek én? Milyennek tart? Abrándozónak, fecsegőnek?... Olyan embernek, akit a munka érdekel... vagy olyannak, aki a nőkre tette fel az életét?

Mária (nem szívesen megy bele a játékba): Nagyon sok szóval kérdezi, hogy nem tartom-e fecsegőnek. Majdnem benne van a kérdésben a válasz.

Ember (folytatja a játékot, meghajol): Kintűnő felelet asszonyom. De talán nem igazságos. Mert ha író volnék, vagy színész, akkor ez mind üres beszéd volna, csak a mesterségem. De én vállalkozó vagyok. Mérnök, aki gépeket csinál.

Mária (az ajtó felé néz): Beszélőgépeket?

Ember (meghajol): Még jobb, asszonyom. De még igaztalanabb. Az én gépeim cselekszenek. Nem olvasta a mai lapokat?

Mária (észbekap): Ja igen, nézze csak, Ember — hiszen maga feltalált valamit...

egészen elfelejtettem... Gratulálok... (Kezét nyújtja).

Ember (megragadja a kezét, forrón, őszintén): Köszönöm, Mária.

Mária: Valami öldöklő repülőgép a hadseregnek, ugy-e? Aféle légtorpedót...

Ember: Igen, igen.

Mária: Ami felrobban a levegőben. Olvas-tam, hogy nemsokára kipróbálják.

Ember: Előbb én magam végzek néhány próbát... Nem nézné meg egyszer?

Mária: Tulajdonkép hogy van ez a dolog? A gép magától repül?

Ember (szelesen): Bele is ülhet a pilóta, de erre nincs szükség.

Mária (az ajtó felé néz): Hát veszélyes?

Ember: A robbanást alulról állítják be, de ha benne ül valaki, az halálos veszélyben van, mert a szabályzó nem percnyi pontossággal működik. Ha ütközetben használják és van, aki feláldozza az életét, az biztosíthatja ezt a pontosságot.

Mária (szórakozottan): Lehet, hogy elné-zek egyszer. A próbán maga ül bele a gépbe?

Ember (nem érti): De hisz erre nincs szükség.

Mária (szórakozottan): Ja, szóval maga nem repül.

Ember (szólni akar, aztán fejéhez kap, ki-meredt szemekkel néz az asszonyra).

Mária (meghökkenve): Na mi az?

Ember (dadog): Nem ... ez kisértet... Ki-sértet. (Meredten nézi).

Mária (nyugtalanul feláll): Ugyan ne bonyolódjon.

Ember (hirtelen): Nem beszélt maga Bellával az imént?

Mária: Ő kísért ide, de azóta nem láttam.

Ember (homlokát simogatja, maga elé néz).

Mária (megsokalja): Na Isten vele, Ember.

Ember (mozdulatlanul áll, fojtva és suttogva): Várjon még... Várjon egy percig... Nem értettem jól... Azt akarja mondani... hogy eljönne... ha én felszállanék?

Mária: Hát az mindenesetre érdekes, ha valaki felszáll, nem?

Ember (egyre izgatottabb): Mária... várjon egy kicsit,... miért siet?

Mária: Értse meg, hogy vár az autóm.

Ember (lassan): Hallgasson rám, Mária... Nézze, egészen nyugodt vagyok... Világosan látok mindent, az eszem helyén van... (A szája úgy remeg, hogy alig tud beszélni). Valamikor azt hittem, a boldogságot várni kell, míg magától jön hozzánk. De most olyan komisz, olyan kemény lett az élet valahogy... most már látom, hogy vásár — hogy egyszerűen vásár... és hogy mindennek ára van... a boldogságnak is...

Mária (makacsul áll).

Ember: De becsületes árat mondjon... Hajlandó vagyok fizetni érte, mert nem adhatok cserébe boldogságot... Iszonyuan... szégyellem ugyanis, hogy fizetnem kell... de becsületes árat mondjon legalább... magáért... ne tegyen úgy, mint a rossz, kegyetlen ke-

reskedő, aki ingyen adja a kenyeret annak, akinek csak feleslegül kell, hogy jobban csuszson a falat... de mindenét elkéri az éhenhalónak... aki messze utról jött és összeroskad a boltja előtt... (Egy székre roskad).

Mária (szeliden, de határozottan): Látja, Ember, minek kellett ez nekünk? Most aztán igazán sietve megyek, a vége az lesz, hogy rohamokat kap és dühöngeni kezd...

Ember (felugrik, ordítva): Honnan tudja?

Mária: Szent Isten!

Ember (magánkívül ordít): Honnan tudja, hogy dühöngeni fogok? Honnan... honnan tudja előre?

Mária: Szent Isten, hiszen maga őrült.

Ember (tombol, nevet): Honnan tudjátok? Honnan tudjátok, hogy én őrült vagyok. Mindenki tudja előre?... Hiszen mindenki tudott rólam mindent! Előre... hogy mi történik velem, itt... hiszen maguk mind összebeszéltek... Itt valamit elhatároztak... és valahová löknek engem... Bella is... meg az az ember is... meg a felesége... meg a pupos... mindenki...

Mária (az ajtó felé fut).

Ember (utánafut, megragadja a karját): Nem megy el addig... Mondja meg! Honnan tudja, hogy... hogy dühöngeni fogok... honnan tudja, hogy az ablakhoz futok kiugorni... és hogy maguk utánam futnak... hogy visszatartsanak... de óvatosan, vigyázva, hogy egy félperccel később érkezzenek oda... Honnan tudja? Honnan tudja előre?

Mária: Jaj, fáj.

Ember (rázza): Hová lökdöstök engem? Mit akartok? Hol a gödör? Jaj!... Megfulladok. (Nyakkendőjéhez kap).

Beniczky (sietve jön jobbról. Kabátban van, kezében cylinder).

Ember (elereszti a nőt, hátratántorodik).

Mária (gyorsan): Ó... maga az Beniczky?

Beniczky (tökéletesen negligálja Embert): Bocsánatot kérek, asszonyom, csak most jöhetttem.

Mária (kicsit resteli Ember előtt a dolgot, de nem tudja elsimitani): Ja a hangversenyre?

Beniczky (legkevésbé sem zavartatva): Hát akkor, ha úgy tetszik, mehetünk...

Ember (szavak után kapkod): Nézze kérem...

Beniczky (udvariásan, majdnem kedvesen) Velem parancsol?

Ember: Igen gróf ur... Méltóságos gróf ur... Tekintetes méltóságos ur... Nem parancsolok én — csak kérek én...

Beniczky (kicsit összehuzza a szemét): Kérem, nagyon szívesen. Talán?... (Máriára néz).

Mária (élesen): Nagyon kérem, gróf, ne izetlenkedjünk. Kérem, kísérjen el.

Ember: Csak kérek... Könyörgök, esedezem, drága gróf ur — Tegye meg nekem azt a szivességet. És hagyja megsérteni magát... (Közelebb jön, extázisban.) Hallatlanul leköttelez vele. Nem nagyon, csak egy ilyen picikét... Csak pici gorombaságot mondhaszak... egy ilyen picikét megfrieskázhaszam...

és hogy aztán vegye tudomásul... bármi érdemtelen vagyok erre a kitüntetésre, hogy megsérthessem...

Beniczky (nagyon elkomolyodik, Máriához fordul): Nagyságos asszonyom, nagyon kérem, várjon meg engem az autóban.

Mária (türelmetlenül): Ugyan mi ez?

Beniczky (gyengéden kifelé vezet): Ne féljen, nem lesz semmi.

Mária (el).

Beniczky (visszajön, nagyon sápadt, nyugodt, határozott): Kérem, üljön le.

Ember (nem ül le): Fölösleges.

Beniczky: Kérem, mindegy. Ön tréfásan azt mondja nekem, hogy hagyjam magam megsérteni.

Ember: Erre a formaságra önnek van szüksége, nem nekem.

Beniczky: Tudom, hogy ön nem kedveli a formaságokat. Téved, a formaság az élet lényege. Az a legkomolyabb dolog. De mindegy. Ön tréfásan beszél, de látom és tudom is, hogy az életéről van szó... Én teljesen megértem Önt.

Ember: Köszönöm.

Beniczky: Nincs mit. Nem vagyok ostoba ember és hogy a formaságokat sokra tartom, ez nem jelenti azt, hogy nem tudom, mi a lényeg. A lényeg itt valóban nem az, hogy ön megsértsen engem.

Ember: Én megkértem Máriát, hogy ne találkozzék önnel. Mért nem tette meg?

Beniczky: No látja, ez is formaság. A lé-

nyeg mégis az, hogy bizonyos esetekben az egyik embernek pusztulni kell ahhoz, hogy a másik élhessen. Ezért kell lenni háborúnak is. Ezt ön is tudja.

Ember: Én...

Beniczky (legyint): Ezt ön is tudja és más-kép nem is lehet. A hölgy nélkül, akiről szó volt, ön nem tud élni — én tudnék, de nem akarok. Nekem olyan a vérmérsékletem, meg a nevelésem, hogy egy szeszélyemért kockáztatom az életemet — ön csak halálos veszélyben kockáztatja. Látja, nem vagyok ostoba ember és koncessziót teszek, amikor megértem az ön szempontját, aki a lényeget keresi. De tegyen ön is koncessziót és engedje meg, hogy én meg ragaszkodjam a formához... Én önnek nem adhatok elégtételt, mert elintézetlen ügye volt velem.

Ember: Ostobaság.

Beniczky (felemeli a kezét): Kérem, hallgasson végig. Én tudom, hogy viszont önnek szüksége volna erre az elégtételre és most már talán vállalná is a veszélyt... De erről már nem lehet szó. Különben nem is lett volna igazságos az elintézés, mert ön nagy előnyt adott volna nekem, tekintve, hogy én biztos céllovó vagyok. Én...

Ember: Hát akkor?

Beniczky: Én ajánlok egy olyan megoldást, amelyben én adok önnek előnyt. Az eshetőség legyen két részre osztva köztünk... ezzel szemben én többet kockáztatok, azzal, hogy nekem nem volna szükségem erre a

megoldásra, mert, ismétlem, én meg tudnék élni anélkül, ami nélkül ön nem tud.

Ember (kimerülten, majdnem lágyan): Én — rettenetes zavart vagyok... (Kezét nyújtja.) Köszönöm. Ön még a legtöbbre becsül engem ezek közt. Én azt hittem...

Beniczky (roulett-órát vesz elő): Tessék. Vagy parancsolja, hogy előbb én?

Ember (rámered): Mi ez?

Beniczky (nyugodtan): Akinél először áll meg feketén.

Ember (nagyon elsápad): Nem értem...

Beniczky (most már nagyon szigoruan és keményen): Ugy látom, ön tréfál velem.

Ember (szünet után, suttogva): Nem... nagyon hálás vagyok önnek. Igaza van... hiszen erről van szó... (Összerázkódik, aztán nyugodt lesz.) A feltételeket hogy parancsolja?

Beniczky: Egészen mindegy. Bármelyikünk huzza a feketét, jogában áll és oly módon... e—e—e—e— levonni a konzekvenciákat... ahogy és amikor akarja. Persze néhány hónapon belül. Parancsolja?

Ember: Tessék, várhatok.

Beniczky (megpörgeti a roulettet és vár): Piros. (Atnyújtja.) Tessék.

Ember (ránéz, mintha még várna valamit, ebben a pillanatban Lendvai, Lendvainé és Lidérc, az ujságíró berontanak).

Lidérc: Tessék, itt van.

Lendvai (Emberhez): Kedves mérnök ur, gratulálok.

Ember (nem veszi észre, pörgeti a roulettet és vár. Hangosan): Fekete.

Lendvai (ismétli): Mérnök ur, gratulálok!

Ember (álomban): Mi az?

Lendvai: Az imént nem olvastuk még... a délutáni lapokban... Igazán őszintén gratulálok. — Ez a kedves finn orvos beszélte, most ismerkedtünk meg vele... Ő is feltaláló... ő mondta, hogy még itt van és hogy siessünk gyorsan ide...

Lendvainé (mosolyog): Mondja, mikor lehetne megnézni?

Ember (mintegy álomban beszél): Két... hét... múlva... a Rákoson... be fogom mutatni... önöknek... ha úgy tetszik... magam is felszállok. (Beniczkyre néz. Beniczky szivarra gyújt, aztán felhuzza a keztyűjét).

Ember (lassan a tükör felé megy, azt hiszi, hogy ajtó, a tükör csörömpölve törik össze).

Függöny.

II. FELVONÁS

(Egy hangár belseje, közepén nagy, kétfedelű aeroplán. Balra nyitott, fallal elkülönített műhely, bádogasztallal, szerszámokkal. Jobbra tolóajtó, a földön alkatrészek. A hangár összetolt deszkából van, szögbe-futó tetővel. Középről petróleumlámpa lóg le, úgy, hogy kézzel el lehet érni. Jobbra kis deszkaasztal. Most délután hat óra van, márciusban, a nap ferdén süt be előlről és néhol a deszkák repedésein keresztül, de már vöröses a fénye. A színészek nemcsak az ajtón, hanem oldalról is jöhetnek, vagyis elülről — mert a valóságban a hangár eleje nyitva van, csaknem az egész szinpad hosszúságában. Ezt éreztetni lehet egy kis fű- vagy föld-csíkkal, a szin elején, hosszában.)

(Arra az esetre, ha valaki 25 év múlva olvasná ezt a darabot, valamit meg kell magyaráznom az akkori fiatal olvasónak. Én már husz éves voltam, amikor Párisban először repült halandó és élő ember. Ennek most hét éve és higgye el nekem a még meg nem született olvasó, hogy ma, amikor darabom játszik, a repülés sok tekintetben még mindig holmi passzió, egy hóbortos ember deszkabódét épít magának a me-zőn, gépet konstruál, ott robinzonkodik a szabadban egy montőrrel, fur-farag, mindennap feltalál valami újat, és reggelenként felszáll, életét kockáztatva minden esetben. Bizonyos, hogy 25 év múlva teljesen ves-zélytelen sport- és közlekedőeszköz lesz az aeroplán, ma még okkal nevezik a levegő hőseinek a pilótákat és ennek az életnek meg van a romantikája, aminek megértésére szükség lesz a harmadik felvonásban is.)

(Stepan, a montőr, a műhelyben dolgozik, fur és kapál, zubbonya piszkos, arca, kezei tele olajjal. Elöl pilóta bekecsben, kis sportsapkában, Ember Sándor beszélget két tiszttel — az egyik főhadnagy, a másik kapitány, de bársonyparolival.)

Kapitány: Also, akkor rendben volnánk, ugy-e?

Ember (nagyon szelid és udvarias. Igyekezik mindenkire figyelni, akivel beszél, de ez nem mindig sikerül neki. Néha szórakozottan néz maga elé és nem hallja a kérdést.): Rendben volnánk, kapitány ur. Az iratokat majd áthozatom a parancsnokságtól.

Kapitány: Mi holnap reggel még kijövünk és megnézzük a felszállást.

Ember: Itt leszek, uraim.

Főhadnagy: Ne felejtse el majd, mérnök ur — délután jelentkeznie kell a parancsnokságnál is.

Ember (gondolkozva): Holnap... — holnap délután, ugy-e?

Főhadnagy: Igen, igen — csak nézzen be az irodába és keressen engem, majd én bevezetem.

Ember (gondolkozva): Holnap... holnap délután... ugy-e?

Kapitány: Also... ön még itt marad?

Ember: Még egy kis dolgom van a gép körül.

Kapitány (barátságosan): Also... csak fel a fejjel. Maga már ugy vigyázzon magára, hogy a hadseregnek szüksége lehet az életére.

Ember (ránéz, mosolyog): Az életemre?

Hogyan? Ugy, hogy oda kell adni? vagy nálam marad, míg szükség lesz rá?

Kapitány: Das versteh ich nicht.

Ember (maga elé): Hát... Ha valakinek szüksége van valamire... azt elveszi... Ha valakinek az életemre van szüksége, akkor azt is, ugy-e?

Kapitány: Also, semmi baj. Eleinte mindenki, aki a hadsereghez kerül, még be van gyulladva és olyan bolondokat beszél. Az ilyenből lesz aztán a legstrammabb katona. (Szalutál.) Szervusz!

Ember (meghajol): Alászolgája, uraim.

Főhadnagy (szalutál): Alászolgája.

(Ember a két katonát a tolóajtónál kikiséri és míg elgondolkodva visszasajön, kívülről távolodó autó-berregést hallani.)

Ember (a szín közepéig jön, gondolkozik. — Szeliden, majdnem kérve): Stepan!

Stepan (olajosan előrejön a műhelyből): No mi az?

Ember: Hagyja most abba egy kicsit, Stepan. Rendben leszünk most már reggelre. (Leül elől, egy törött légsavarra.) A kapcsolórugót megcsinálta?

Stepan (leül egy tuskóra a gép szárnya alá): Majd nézze meg, mérnök ur.

Ember: Mit gondol, Stepan, milyen időnk lesz reggel?

Stepan: Lesz egy kis jó, egyforma északi szél.

Ember (elgondolkozva): Nem úgy értem...

hanem, hogy süt-e majd a nap... vagy be lesz borulva... vagy esni fog.

Stepan: Egy kis esőnek oda se nézünk... Jól bekátrányoztam a Mariskát... (A gép oldalát veregeti, mint egy lónak a szügyét.) Kibirja a jeges esőt is, nem olyan kis lány ez. Csak szörin kell megülni.

Ember: És délbe?... Mit gondol, Stepan... Délben kisüt majd a nap, mint rendesen?...

Stepan: Hogy a fenébe ne sűtne ki? de nekünk már nem lesz vele dolgunk.

Ember: De maga igen, Stepan... Maga délben szépen hazamegy majd... és igaz csak, Stepan, majd... azt a levelet, amit odatettem az asztalra, a srófok mellé... azt délben szépen magához veszi és beviszi a közjegyzőnek...

Stepan: Jó lesz, mérnök ur.

Ember (tétován): Hát aztán... mi van még? Aztán majd átveszi a... különben az is benne van... (Busan.) Aztán mondja csak, Stepan, fog-e rám gondolni, ha elkerül tőlem? Azért kérdem, hogy így összeszoktunk két hét-alatt.

Stepan: Aj, ne tessék már ugy elejteni a szívit, mérnök ur... Látszik, hogy nem régen csinálja... Mindenki így van vele eleinte.

Ember (bus hiusággal): Pedig ugy-e Stepan, tudok már valamit.

Stepan: Nagyon is sokat, mérnök ur. Nekem elhiheti. En, mikor idejöttem, oszt láttam, miről van szó, hogy olyan masina, aki magától is tud szállani, bizony azt gondoltam,

hogy akkor ne is fogjon bele a mérnök ur, hogy megtanulja a mesterséget: — hasze minek az annak, akinek nincs szüksége rá. De oszt hogy láttam, hogy lesz oly jó pilótának, mint konstruktornak — akkor aszontam, hát csak tanulja ki egészen, ha elkezdte.

Ember: Szép dolog, Stepan, ugy-e gyögyörű dolog?

Stepan (vállat von): Aki szereti...

Ember (irigyen): Maga bezzeg többet röpült már, mint én.

Stepan: De mindig csak másokkal. Magam sohase vezettem még gépet.

Ember: És nem szeretne?

Stepan: Szeretne a nehézség. A mérnök urak idelenn csak rajzolgatnak, meg gondolkodnak, meg cigarettáznak. Én meg furt veszködöm, furok-faragok, olajba meg rozsdába, hát oszt ha arra kerül a sor, hogy felnézzünk egy kicsit — akkor már csak jobb szeretek hátraülni a szakaszba, oszt kicsit kocsikázni. Ölbetett kezekkel. Az az egyetlen pihenésem.

Ember: Pihenés! Hát maga nem reszket az örömtől és rémülettől, mikor odafönt van?

Stepan: Reszket a kólika! Fent vagy lent, egy fene az. Fő, hogy az embernek mindig legyen valami padka a feneke alatt, aztán akkor mindegy, a földön áll-e a padka, vagy a levegőbe. Csak az a kékség van a fejem fölött, amit idelent látok, nem lehet utolérni ugy se. Eleinte kukucskáltam felfelé én is, hogy talán egyszer elérem a fejemmel, de

oszt láttam a madarakat, az is mind lefelé néz, míg felrepül...

Ember: A madár igen... De az olyan állat, amelyiknek nem adott szárnyat az Isten... amelyik csinált magának...

Stepan (legyint): Az se bolondul meg, tesék elhinni. Mikor a Wittmann nagyságos urral dolgoztunk, egyszer felvittük a kis barna puli kutyáját, hogy mit szól majd a dologhoz. En tartottam az ölemben, eleinte ugatott egy párat, oszt szépen elhallgatott, nézdegélt. Mikor oszt földet értünk, kiugrik az ülésből... körülnéz, azzal usgye elfut, mint a nyul. Nézőnk után, talán fejébe szállt a dicsőség. Hát egy kis tarka rattler kutya csóválja a farkát, nem messze onnan. Ahoz futott úgy...

Ember: Talán el akarta mondani neki...

Stepan (legyint): Fenét! Akkor a fülihö dugta volna az orrát...

Ember (gondolkozva): Talán mert olyan keveset repülhettem összesen... A holnapi felszállásom lenne az első igazi... ezek csak olyan próbák voltak... A holnapi lenne a...

Stepan: Mér lenne? Lesz!

Ember (oldalt néz rá): Olyan nagyon bizik bennem, Stepan?

Stepan: Bizik magában a mérnök ur is...

Ember (izgatottan): Azt hiszi? Mondja Stepan... szóval maga egészen bizonyos benne, hogy velem holnap nem történhetik semmi?

Stepan (mosolyog): Hát... a villamossal vigyázni kell, mikor kijön ide... azzal mindig lehet valami baj.

Ember: Ne tréfáljon. Velem — holnap — a felszállásnál...

Stepan (mosolyog): Nem tud már a mérnök ur leesni...

Ember (megdöbbenve): Nem tudok?

Stepan: Hát persze. Ha akarna se.

Ember (feláll, izgatottan): Ha akarnék se?

Stepan (nyugodtan): Hát persze! Abból már kinőtt! Egy héttel ezelőtt — nem mondom — de mérnök ur már két hete...

Ember (szótlánul nézi).

Stepan: Mikor a gyerek járni tanul és már egy hete jár, akkor még tud úgy elesni, hogy beveri a homlokát a földre. Két hét múlva már nem tudna ilyen kunsztot. Akkor már az utolsó pillanatban muszáj neki előretolni a két tenyerét, oszt arra esik... (mutatja). Mi már nem tudunk előre esni. A mérnök ur se tudja már elereszteni azt a magassági kormányt, ha zuhanni kezd a gép, muszáj odakapni...

Ember (nem felel).

Stepan (csendesesen folytatja): Mert a természetével hiába mesterkedik az ember... az egy nehéz masina, tessék elhinni... (végig simítja az állát). Mondom a természetemnek: Nem kell nekem ez a szakáll — én simán akarom... oszt erre leborotválom a szakállamat. Beszélhetek annak, hogy mondod — aszongya a természetem, hogy még sűrűbben akarod? oszt másnapra sűrűbben nőtt, mint addig. Idenézz, mondom, oszt mutatom neki a borotvát — nem kell nekem — de magyarázhatom annak, míg élek, mindig fordítva

csinálja. Tessék megnézni. Tegnap borotváltam. Valami egyebet akar velem a természetem, mint amit én akarok magammal... csak tudnám, hogy mit... Mindegy az annak, szárnyak, vagy nem szárnyak.

Ember: Mikor gondolta ezt ki maga, Stepan? Ezt a dolgot a szakállával...

Stepan: Hát — egyszer pihenés közbe. Mikor Bécsbe repültünk a Bier nagyságos urral.

Ember: Na és? Azóta azt hiszi... hogy az életet is csak a természet veheti el az embertől? Ha a borotvát egy kicsit lejobb huzza az ember — akkor mi lesz?

Stepan: Nem azt mondom én kérem, hogy nem lehetséges... Csakhogy mindennek megvan a maga tempója.

(Előlről, jobbról jönnek: Lendvai, Lendvainé, Lidérc Polacsek, Hermin.)

Polacsek: Itt a mester!

Lendvai: Kedves mester, eljöttünk testületileg.

Lendvainé: Megnézni a gépet.

Hermin: Fogadja nemzetiszinü mosolyomat.

Lidérc (extravagánsan öltözködő, hosszuhaju fiatalember, szótalán kezét fog a mérnökkel és a szemébe néz. Üdvözlés, kézfogás.)

Ember: Kérem, parancsoljanak bejebb... Most ugyan keveset látnak... A villamos gép, ami hajtja az egésszet, odakint van a mezőn — azt már nem tudom megmutatni ilyen homályban.

Lidérc: Gép a homályban... Nagyon szép, nagyon szép... (Noteszbe ír.)

Hermin: Miért nem reggel mondta, hogy egész nap örülhetett volna neki?

Ember: De tessék... itt van maga a masina. — Laikus első pillanatban alig különbözteti meg a közönséges aeroplántól. Legfeljebb, hogy itt van még néhány kisebb légszavar. És itt... (hátrafelé vezeti őket).

Hermin: Hát mutassa nekem is. Ne álljak itt, mint akit iderendeltek és ittfelejtettek. (Stepanhoz.) Maga is fel szokott szállani?

Stepan: Ha a nagysága is felszáll.

Hermin: Én nem szoktam.

Stepan: Dehogy nem. A nagysága is szokott — az ágyra... (bemegy a műhelybe).

Hermin (utána kiabál): Nyavalyás!

Polacsek (félrevonja Embert. A többiek a gépet nézegetik): Nézze kérem, én direkt azért jöttem, hogy megkérdezzek valamit, de nem tudom, meg fogja-e érteni... Lehet, hogy egészen különös kérdés, és hogy ön talán majd azt hiszi, hogy valami hóbortos különöcskék.

Ember (aggódva): Kérem, kérem, figyelek.

Polacsek: Nem is tudom, hogy fejezzem ki magam... Hogy lehetne ezt körülírni... Szóval azt akarom kérdezni — de igazán próbáljon megérteni...

Ember: Parancsoljon... Hát kérem...

Polacsek: Hogy mit szokott ön érezni olyankor, amikor felrepül.

Ember: Hát kérem, ez nem is olyan furcsa

kérdés... Az olyan, mint amikor... (Kétségbeesetten néz Lidércre).

Lidérc (odajön): Pardon. (A másik oldalra félre vonja Embert, komolyan): Inkább én tartozom önnek köszönettel.

Ember: Nem értem.

Lidérc (megütődve): Nem érti... Hát a témaért...

Ember: Milyen témaért?

Lidérc (csodálkozva): Hát nem olvasta a ma reggeli Hírlapot?

Ember: Nem, nem volt alkalmam. Két hét alatt elszakadtam mindentől, Itt élek. Mi történt.

Lidérc: Na hallja!... Hisz mindenütt beszélnek róla! Egy nagy cikket irtam magáról... a hírek elé... Igazán nem olvasta?

Ember: Nagyon sajnálom...

Lidérc: Ejnye pedig jól esett volna... Azt hiszem, maga örülne neki... Nem tudom, sikerült-e... De nagyon meleg irás...

Ember: El fogom olvasni.

Lidérc: Nézze... hiszen nálam van! Felolvasnám magának, ha akarná... Nagyon meleg dolog... szeretném...

Ember (udvariasan): Tessék kérem — lekötelez vele...

Lidérc (ujtságot olvas): „Egy csunya kis pilótáról“...

Ember (ijedten az arcához kap): Ez én vagyok?

Lidérc: Várjon csak! Majd meglátja milyen meleg, őszinte irás. (Olvas) Nem tudom, tisz-

telt olvasó, te is úgy vagy-e vele, mint én, hogy ilyenkor, márciusban olyan furcsa és érthetetlen az nekem, hogy az emberek járnak-kelnek, kis kocsikra ülnek, bebujnak a házacskába, kaszárnyácskákat építenek és más játékot eszelnek ki. (Felnéz).

Ember (bólint): Igazán nagyon szép...

Lidérc (szerényen): Dehogv... csak egyszerű és őszinte... (Olvas) „És mig a kezemet nézem, milyen furcsa, finom és hosszú... hogy szaladgálnak rajta a finom erek — kék bárányok fehér mezőn — (lopva felnéz) és elgondolom, hogy amit irok, abból kis betűket öntenek és mondom magamban... kéz... kéz... milyen furcsa, hogy kéznek nevezzük, mennyi kéz van mindenütt... hogy kigyóznak... ezer millió kéz... hegedűket tapogat... és összekukulódik... és kinyulik a vízből... egy haldokló testéből... és valahol a Szerémségben most talán egy öreg, talán Kovács nevű parasztnak a csizmáját huzza fel és holdvilágban egy másik kéz felé nyul... milyen furcsa, mennyi kéz... kéz... kéz... miért hívják kéznek?! Miért nem lábnak? Ja persze... hisz az mást jelent. (Felnéz).

Ember: Nagyon érdekes. (Kínosan nézelődik).

Lidérc (olvas): „És eszembe jut egy másik, csunya kis fakó kéz, mely most talán aeroplán csavarját simogatja a levegőben...”

Ember: Pardon... az aeroplán csavarját... hát azt egy kicsit bajos simogatni, mikor működik...

Lidérc: Ja. A kormányt gondoltam. Egy kis elírás. (Olvas) És eszembe jut egy csunya kis igénytelen, udvarias emberke, akiről most katonai körökben sokat beszéltek, aki mérnök és komoly neve is van: Ember Sándor, okleveles mérnök és úgy hívják a pincérek Doktor ur... pedig ő egy szomorú ember, egy kis fiú, akit én tegnap láttam, egy szent gyermek, csunya fakó arcocskával és csodálkozó gyermekszemekkel, amelyek, mintha azt kérdeznék: mit akartok tőlem, ti felnőtt emberek, hiszen én félek tőletek — hiszen én mostan legjobban szeretném siratni az életemet... (Nagyon meg van hatva. Felnéz).

Ember (kinos zavarban): Ejnye... igazán... nagyon kedves hozzám.

Lidérc (jelentősen): Csak várjon. (Olvas) „És ebben az igénytelen, csunya kis emberben amint rámnézett, hirtelen megéreztem a martírok tekintetét.

Ember (összerázkodik): A martírok?

Lidérc (elragadtatva): Tudja, hogy ezen a cikken sirt máma egy barátom? (Olvas) „Nem tudom, van-e valami az emberben, lehet-e valami az ember szemében, ami távoli dolgokat, az ember végzetét, az ismeretlent hordozza magában, — de ennek az embernek a tekintete mintha már most egy ismeretlen világból nézne vissza reánk...” (Felnéz).

Ember (nagyon felindultan hebeg): No igazán... milyen kedves... Nagyon hízogó...

Lidérc (diadalmasan folytatja): Mit tudhatjuk mi, mit látnak ezek a szemek; amit mi

nem láttunk még? A felhőket látják-e vagy a fedetlen földet... vagy talán befelé néznek e szemek és látják önmagukat, egy nyirkos reggelen, a hideg sárban feküdni, fakó és sápadt halott ember arcában, kifordulva nézni fel az égre... ahol angyalkák csilingelnek, vállukon parányi repülőgép és hívják és várják a csunya kis fiut... a nagy hangárba... amelynek falai felhőből vannak... és bent olajos angyalkák hancuroznak a kerekek között..." (Diadalmasan befejezi és várakozással felnéz) Na hogy tetszik?

Ember (sápadtan): Nagyon szép... nagyon megtisztelő... igen hízelt... igazán...

Lidérc (elteszi a cikket, frissen): Mindenki azt mondja, hogy egyik legszebb írásom.

Ember (összetörve): Köszönöm.

Lidérc (felvillanyozva, a többiekhez): Uraim, talán ne zavarjuk most már a mestert.

Polacsek: Én csak valamit kérdezni szerettem volna.

Lendvainé (Herminhez): Mit szólsz? Olvastad, hogy a kis Biró agyonlőtte magát?

Lendvai: Mikor?

Lendvainé: Ma reggel. Maga ismerte, mérnök ur?

Ember: Ismertem. Borzasztó, hát miért?

Lendvainé (zavartan): Nem tudom.

Lendvai: Szerelmes volt egy szép nőbe.

Hermin (ártatlanul): A Lehotay Máriába?

Lendvainé (nagy zavarban): Dehogy!

Hermin: Hiszen azt beszélték. (Lendvainét

félre huzza és suttog vele, Hermin vállát vognogatja, hogy ő nem tudta.)

Hermin: Hát akkor lépünk a távozás himes mezejére.

Lendvai: Kedves mérnök ur, köszönjük.

Ember: Kérem, kérem, szívesen.

Lendvainé: Holnap reggel itt leszünk ám!

Ember (összerezzen): Igen, holnap reggel.

Lidérc (kezet fog vele, erősen a szemébe néz): Én is eljövök, mérnök ur, én is meg-nézem.

Ember (riadtan néz rá, alig hallhatóan): Legyen szerencsém.

Hermin: Fogadja...

Ember (merengően, mintha álmában beszélne): Nemzetiszinü mosolyát. Tudom... (Az ajtóig kíséri őket, azok elmennek, visszajön, sétál néhányszor fel és alá, aztán:)

Ember (titokzatos hangon): Stepan!

Stepan: Tessék, mérnök ur! (Előjön a műhelyből).

Ember (ugyanugy): Stepan... én most elmegyek... hallja... és aligha jövök már vissza.

Stepan: Igen mérnök ur.

Ember: Maga... maga végezze el a dolgát — vagyis... nézzen ki a hajtógépekhez, hogy rendben vannak-e... (A kalapjáért és kabátjáért megy, mialatt felveszi, folyton beszél.) Aztán hazamehet maga is... de a hangár-ajtót ne csukja be... nem lehetetlen, hogy egy percre visszanézek... az ám... de nem valószínű. Mondja Stepan... olvasta maga a francia forradalom történetét Carlyletől?

Stepan: Nem én, mérnök ur.

Ember: Mert ott vannak érdekes leírások... tudja, a statárium... tudja maga, mi az: a rögtönítélő bizottság?

Stepan: Biróság...

Ember: Vagy biróság... Bizony Stepan, bizony Stepankám. (Fel van öltözve, zsebbesütyesztett kézzel áll, néz maga elé). Aztán... várjon csak még mit akartam mondani magának... Ja igen, hogy én egyszer voltam Debrecenben, tiz éves koromban, az édes anyámmal... az nagyon poros város, elhiheti nekem... de azóta nem voltam Debrecenben...

Stepan (nem érti): Nem tetszett azóta?

Ember: Hopp... hisz ezt nem magának akartam mondani... hanem annak az ujságirónak. — Magának azt akarom mondani... hogy akárki jön, én már aligha jövök vissza... és jöjjenek el holnap reggel... Bella is... meg az édesanyám is... hogy elmentem egy kicsit sétálni, csak ide a mezőkre... mert fáj a fejem — és ha holnap is esetleg fáj a fejem... akkor holnap reggel se jöjjenek... (Gondolkodik). Igen... Mi van még?

Stepan: Csak menjen mérnök ur, már sötétedik... Jót fog tenni a levegő... Majd a többit elmondhatja holnap.

Ember (összerázkódik. Gyerekesen ijedt hangon): De nem... ha fáj a fejem, akkor nem jövök ki holnap... Hiszen mindegy... Nem igaz...?

Stepan: Csak menjen, mérnök ur. Sokat dolgozott ma.

Ember (az ajtónál): Igen, fogok egy kicsit sétálni, Stepan. (Mélyen lehajtott fejjel lassan kimegy).

Stepan (részvétellel rázza a fejét, aztán visszamegy a műhelybe, dolgozni kezd, néhány pernyi szünet, lassan alkonyodik, a műhelyben izzik valami).

(Autó-berregés, az autó megáll, kopognak az ajtón.)

Stepan: Tessék.

Beniczky és Mária belépnek.

Mária (előresiet): Persze, mondtam, hogy ő volt az.

Beniczky (Stepanhoz): Ember mérnök ur nincs itt?

Stepan: Egy perce ment el... nem tetszetek vele találkozni?

Mária (Beniczkyhez): Na ugy-e? Mondtam, hogy ő volt az! (Stepanhoz) Rákiabáltam, de nem hallotta.

Stepan: Azt mondta, hogy fáj a feje.

Mária (Stepanhoz): Nem jön vissza?

Stepan: Aligha. Nem valószínű.

Mária (Beniczkyre néz) Várunk egy darabig, ugy-e?

Beniczky (kelletlenül): Ha nem valószínű, hogy visszajön...

Mária (gyorsan): De hallja, hogy lehet. És különben addig megnézzük a hangárt. (Stepanhoz, mosolyogva) Ugy-e, szabad megnézni?

Stepan (nem barátságosan): Lehet kérem, csak hogy nekem ki kell nézni a hajtógépekhez egy kicsit... (Áll).

Mária: Csak menjen, kedves gépész ur... menjen egész nyugodtan, megvárjuk, míg visszajön és ha addig nem jön a mérnök ur...

Stepan (nem tetszik neki a dolog): Aligha jön vissza.

Mária: Csak menjen. Ne féljen, nem lopunk el semmit.

Stepan (huzódózva): Hát... akkor... mindjárt visszajövök... (Lassan ki, az ajtóban megáll) A műhelybe ne tessék menni, ott minden olajos.

Mária: Ne féljen semmit. (Stepan el).

Szünet.

Beniczky: Nem haragszik, kedves Mária, de majdnem azt mondhatnám, nagyon örülök, hogy nem találtuk itt.

Mária (lábával dobol): Most már mindegy. Lehet, hogy magának volt igaza.

Beniczky: Nem tudom, hogy képzelte ezt a dolgot, kedves Mária. Utólag megmondhatom, hogy én egy nagyon különös szeszélynek tartom.

Mária: Szeszély! Ha minden csak szeszély volna, aminek az okát nem tudom adni. (Leül). Hát tudom én okát adni annak például, hogy magát... (Elmosolyodik).

Beniczky (határozottan): Kell, hogy okát tudja adni, ha én megkérném rá. De én nem kérem.

Mária: Hát mért nem? Milyen furcsa maga? Mért nem?

Beniczky: Minek az? Nem vezet semmire, ha az érzéseinket magyarázzuk.

Mária (elgondolkodik): Különös dolog!... eddig csakugyan bosszantott... hogy az emberek... nagyon magyarázták nekem az érzéseiket és azt akarták, hogy én is magyarázzam. Emiatt megvetettem és lenéztem... az olyan embert... most meg az izgat, hogy nincs semmi megbeszélés... az érzéseinket úgy fogyasztjuk el, mint az ebédet, amiről nem illik beszélni. Most szinte nekem volna kedvem, hogy vitatkozzam mindenféle szármáságon, hogy mi a szerelem, meg ilyesmi... Most ez izgatna.

Beniczky (nyugodtan): Izgatná... de nem vet meg érte, hogy nem teszem. A szerelem két szív egymásratalálása.

Mária (megütődve néz rá, aztán nevet): Ja — milyen jól csinálja maga ezt... Tudja, hogy egy pillanatra azt hittem, hogy ezt most komolyan mondta így, nem viccből!

Beniczky (nyugodtan): Nem tréfából mondtam: egész komolyan ez a véleményem.

Mária (hirtelenül néz rá, aztán legyint): Ugy is jó! Hát akkor komolyan ez a véleménye. Nekem is ez a véleményem. Érett megfontolás után még azt is hozzátenném, hogy a szerelem sötét verem.

Beniczky (nagyon komolyan): Ez is igaz. Ha gondolkodunk rajta, rá kell jönnünk, hogy ez így van. A költő helyesen fejezte ki érzéseinket.

Mária (kicsit bosszusan): Továbbá: Ha ugy

szeretsz, mint én téged, emléklapra nincs szükséged.

Beniczky (gyöngéden és nagyon komolyan nyújtja a kezét): Köszönöm, Mária. Meg vagyok győződve róla, hogy szeret és nem is kértem kegyedtől emléklapot. Én ezt az emléklapot a szívemben hordom.

Mária (idegesen): Mi van rajta? Galambok?

Beniczky (gyöngéden): Nem mondom meg, Mária. De ha van emlékkönyve, adja ide nekem és én belerajzolom majd... Értek egy keveset az akvarellfestéshez...

Mária (idegesen): Jó, most ezt hagyjuk abba. Magának egészen különös humora van, idegessé teszi az embert. Beszéljünk másról.

Beniczky (nyugodtan): Nem hiszi el, hogy komolyan beszélek. Jó, majd meggyőződik róla idővel. Beszéljünk hát arról — miféle szeszély volt az, hogy idehozott engem.

Mária (maga elé): Egy — egy cikket olvastam ma a Hirlapban... Ez a kis Lidérc írta... és nagyon meghatott. Nem olvastá?

Beniczky: Eeee... egy pilótáról... Ez volt a címe, ha nem esalódom.

Mária: Igen, egy csunya kis pilótáról. Nagyon hatott rám. Magát nem hatotta meg?

Beniczky: Őszintén szólva, nem értettem.

Mária: Nem értette! Mit nem értett rajta! Különbö mindegy. Ne kezdjük megint előlről. Már reggel, mikor a cikket olvastam, gondoltam rá, de csak úgy futólag, hogy megnézzem Ember Sándort. Most aztán, mikor az autóban ültünk és maga nem szólt sem-

mit, hanem nézett maga elé és én a maga arcát figyeltem, egyszerre úgy jött, hogy most rögtön muszáj magukat együtt látni, de rögtön... látni, hogy néznek egymásra az első pillanatban, még mielőtt köszöntek volna egymásnak.

Beniczky: Mondom, hogy nagyon furcsa szeszély. .

Mária (élénken): Ó — ez nem szeszély. Ezt aztán meg lehet magyarázni, akár tesszik, akár nem. És a magyarázat nem is nagyon komplikált. — Még csak arról a kegyetlen és rejtelmes perverzitásról se lehet szó, amivel az a szegény Bíró szokta magyarázni sokszor a cselekedeteimet. Ennek egészen kézzelfogható és becsületes kis oka van.

Beniczky: Nem tudom, miről beszél.

Mária (eléje áll): Idenézni... Maguk közt történt valami.

Beniczky: Nem tudom, Mária, hogyan...

Mária (élénken): Na, na, na... csend legyen. Maguk közt történt valami. Ugy-e azt nem akarja letagadni? hogy beszéltek valamit akkor, mikor egy negyed órát vártam lent az autóban. Hát én ezt meg akarom tudni, mi történt maguk közt.

Beniczky: Mária, a köteles diszkréció tiltja, hogy erről beszéljek.

Mária: Na ez már rendes hang. Bent vagyunk az utcámban... A köteles diszkréció tiltja, tehát most rögtön el fogja mondani nekem.

Beniczky: Nem tehetem, Mária, higgye el.

Mária: Ne Máriázzunk olyan sokat... Halljuk, mi történt maguk közt.

Beniczky: Igazán higgye el, Mária, hogy semmikép se tehetem.

Mária: Jó. Akkor elmegyek hozzá holnap délelőtt és megkérdzem. Ő nem chevalier sans peur et sans reproche... Ő nem ismeri a kodexet... szóval egy inkorrekt ember, ő majd elmondja nekem, amire kíváncsi vagyok.

Beniczky (összehuzza a szemöldökét): Ezt megtiltom kegyednek, Mária.

Mária: Hát persze hogy megtiltja. Csakhogy ha Ember meggyőződésből inkorrekt, én meg mint nő, hivatalból vagyok az — és azt fogom mondani magának, hogy jó, nem megyek el és aztán mégis elmegyek.

Beniczky (gondolkodik): Igaza van. Ez esetben meg kell akadályozni egy inkorrektiséget és más mód nem kínálkozik rá, minthogy egy kisebb inkorrektiséggel akadályozzam meg. Megmondom hát mi történt köztünk, mert hazudni nem tudok.

Mária (izgatottan): Na beszéljen.

Beniczky: Nyugodt és érett megfontolás után rájöttünk, hogy mind a ketten nem élhetünk tovább. Én azért, mert nem akarok lemondani magáról, ő meg azért, mert nem tud.

Mária (izgatottan): És?... és?

Beniczky: A sorsra bíztuk, hogy válasszon, mert testileg nem vagyunk egymáshoz való ellenfelek. (Zsebéből kiveszi a roulettet.) A kis roulett-órám döntött.

Mária: Maga viccel.

Beniczky: Nem hinném, hogy úgy hangzik.

Mária: Amerikai párbaj? (Hangosan nevet.) Nem! Ilyet gimnázisták csinálnak... meg Beniczkyné regényhősei... Ilyen számárságba Ember Sándor nem mehetett bele... Maga tréfál.

Beniczky (kicsit élesen): Pardon, az illető irónő nekem távoli rokonom. Ember Sándor természetesen belement, mivel én ajánlottam ezt a megoldást — és szerencsétlenségére a feketét huzta.

Mária (összeborzong, suttogva): Ne mondja.

Beniczky: Így történt.

Mária (nagyon izgatott): Na és... és nem — ez örültség, ez középkor. Ezt nem hittem volna... és... mit gondol... na és mondja, milyen határidő...

Beniczky: A határidő tetszés szerinti.

Mária: Na és mit gondol... hogy megtenné.

Beniczky (szünet után): Hogy megtenné-e, azt nem tudom biztosan. (Körülnéz) De úgy hallom, repülni tanul, holott nincs rá szüksége és hogy holnap...

Mária (ugyanugy): Nagy felszállás lesz... (Hirtelen elhallgat) Beniczky! maga természetesen már... beszélt vele... azóta...

Beniczky (ridegen): Még nem.

Mária (remeg): Hát... hát mikor?

Beniczky (erősen ránéz): Majd holnap.

Mária (nagyot sóhaj): Holnap!

Beniczky (elmosolyodik): Holnap reggel, abban a percben, mikor beszáll a gépbe... Ezt a leekét mindenestre megérdemelte, ugy-e?

Mária (borzongva): Igen... De milyen borzasztó... Ő holnap reggelig azt fogja hinni...

Beniczky: Hogy meg kell hálnia. Elhatároztam, hogy az utolsó percben mentem fel kötelessége alól.

Mária (kezét nyújtja): Beniczky — maga igazi férfi. Igaza van, lehet ilyen banalitásokat mondani komolyan. Most... most megint éreztem azt, ami magához fűzött.

Beniczky: Köszönöm.

Mária (egészen közel megy, hozzá simul): Mert ugy-e Beniczky... ha maga huzta volna a feketét... magát nem lehetett volna...

Beniczky: Engem nem lehetett volna feloldani. De ez csak nevelés dolga, higgye el.

Mária: Tudom... és örülök, hogy ennek a szegény ördögnek nem lesz baja. Milyen szerencse, hogy ő huzta... És igaza van, a lelkét megérdemelte. (Megfogja a karját) Te... Milyen szép vagy. ahogy így hozzátámaszkodsz a géphez... Mennyivel jobban való hozzád... Maga nem repült még?

Beniczky (mosolyogva): Még nem.

Mária: Beniczky... üljön be egy percre a gépbe... Szeretném látni...

Beniczky (nézi a felhágót): Itt lehet... De nem olajos az ülés?

Mária: Üljön be.

Beniczky (fiatalos mozdulattal felkapaszkodik a pilóta-ülésbe): Itt vagyok! (Tréfásan megragadja a kormányt) Los!

Mária (a hágcsón felmegy az utas-ülésbe. Előrehajol, átfogja a nyakát): Most repülünk!

Beniczky: Igen!

Mária (szoritja): Ugy-e jó? Ugy-e érzed, hogy repülsz?

Beniczky: De vigyázzon... Lehuzza a kezemet a kormányról... akkor baj lesz...

Mária (lihegve): Mit bánod? Te madár! Te embermadár! Milyen szép kezed van... Énekelj valamit, hires, ha madár vagy!

Beniczky: Mária, az istenért, megfojt!

Mária: Igen... és elereszted a kormányt. Most zuhanunk... érzed? zuhanunk a mélységbe. Jaj! Milyen fekete! Végünk van... (Szájon csókolja).

(Erősen bealkonyodik.)

Stepan jön lámpással. Beniczky és Mária szétrebbenek, Stepan nem jó szemmel nézi a jelenetet.

Stepan: Hát kérem szépen — most csukunk.

Mária (zavartan lejön a gépről, Beniczky után): Maga elmegy?

Stepan: Hazamék, mert korán kell felkelni.

Mária: Most már biztos, hogy nem jön be a mérnök ur?

Stepan: Most már nem... Mondta, ha hétig nem néz be, akkor hazamehetek.

Mária (Beniczkyhez): Hát akkor talán...

Beniczky: Persze, persze, megyünk.

Mária: Most hazavisz, ugy-e? És holnap...?

Beniczky (kifelé menet): Majditt találkozunk.

Stepan (utánuk megy).

Beniczky (kivülről): A nagy ajtót nem huzza be?

Stepan (kivülről): Nem szükséges... Nem

jár erre éjszaka senki... — Oszdt öt órakor már itt vagyok.

(Autótülök, aztán távolodó berregés. Egy ideig még villózik a deszkafalon a távolodó lámpás, aztán sötétség borul a színre. Nagy szünet, melyben szél zugását hallani. Lassan nyílik a baloldali kis ajtó, villanylámpással a kezében, óvatosan lép be Ember Sándor, ugyanabban a ruhában, mint az imént. Nem néz körül, előrejön, a lámpást leteszi a tuskóra, kigombolja a kabátját. Aztán letérdel a tuskó mellé, levelet vesz elő a zsebéből és ceruzával mintha címet írna rá, leragasztja. Sebtiben néz körül, végig óvatosan a tuskóra teszi a levelet, otthagyja. Habozik. Lassan valami tárgyat vesz elő, a lámpáshoz hajol, forgatja... a tárgy megvillan. Azt is leteszi a tuskóra, feláll. Rekedten és halkan.)

Ember: Nem így gondoltam... (Feláll, lassan járkál, lelógó karokkal. Odakint erősen zug a szél, mintha valami messze zene volna. Gyermekek, didergő hangon) Isterem, nem így gondoltam. (Visszamegy a tuskóig, aztán megint járkálni kezd. Hallani — eleinte bizonytalanul — mintha beszélne valamit, — aztán rájövünk, hogy nem beszél, töredezett hangok hangzanak, nehéz, ziháló lélekzetével. A kezei lelógnak. Mikor harmadszor ér a tuskóig, a lámpát kicsit meglöki, úgy, hogy az befelé fordulva, a háttér közepén világít meg egy éles korongot. Megint megfordul, megindul arrafelé, hirtelen megtorpan, szeméhez kap. Rekedten). Na mi az... vagy úgy... (Hirtelen rájön, hogy az árnyéka. Az most élesen, keményen rajzolódik arra a korongra.) Ejnye... (Két lépést tesz arrafelé, az árnyék erre megmozdul, az is tesz két lé-

pést és a harmadikkal lelép a földre. Az egész jelenés jó három percig tart.)

Árnyék (előrejön).

Ember (visszahuzódik; most szemben állnak, most mindkettőnek csak a sziluettjét látjuk, mert kiesnek a fénykupból. Az árnyék fekete és hosszú ruhában, hajban nagyon hasonlít Emberre.)

Árnyék (nyugodtan): Na látja.

Ember (gyermekesen nyöszörög): Na... mi az? (Hangosan, majdnem visitva) Na!... Mi az! Ki az! (Visszaugrik, elhallgat.)

Árnyék (elégedetten): Na látja... hát ez a maga baja...

Ember (a tuskóig hátrál, úgy hogy beleesik a fénykupba).

Árnyék (jön utána, szeliden): Na ugye látja — hát ez a maga egész baja... hogy megijed a saját árnyékától...

Ember (vacogva, hisztériásan nevet): Na... ki viccel itt?

Árnyék: Én nem viccelek... én egészen komolyan mondom, hogy magának az egész baja az, hogy [megijed a saját árnyékától. Álljon már meg, no.

Ember (falig hátrál): Stepan... ne izéljen... maga az?

Árnyék (most ő is bejön a fénykupba. Bosszusan): Dehogy Stepan. Nem tudja megjegyezni a nevem? Olson Irjő vagyok, finn orvos. (Valóban, mintha ő volna az, de most fekete a haja, és szinte magasabb. Most va-

lóban azt lehetne mondani, hogy hasonlít Olsonhoz. Az akcentus már nem idegenszerű.)

Ember (hebeg): Ki? Mi?

Olson: Olson Irjő, finn orvos. Hogy lehet ennyire félni? Egy kicsit fütyörésztem.

Ember (dadog): Ön... ön... fütyörészett? Azt hittem, a szél... Kicsoda ön?

Olson (legyint): Ugyan, hiszen már többször találkoztunk. Egyszer belém akart menni, mint egy ajtóba.

Ember (vacog): Ja... akit tükörnek néztem.

Olson: Vagy tükörnek nézett, mindegy. Csak szóbaállani nem akart velem. Nagyon barátságtalan ember maga. Nem lehet itt leülni?

Ember (nagyon nehezen tér magához): De hiszen ön... Hiszen ön alacsonyabb volt akkor — és szőke...

Olson (mulattatva): Igazán? Ugy rémlett önnek, hogy szőke vagyok? Nyilván tévedett, nem jól emlékszik. Valószínűleg tévedett. Hogy lehet egy árnyék szőke?

Ember: De igazán... Ne csodálkozzék... Igazán azt hittem első percben, hogy az árnyékom.

Olson: Nos és?

Ember: Különben nem...

Olson: Különben nem ijedt volna meg. Szóval az árnyékától megijedt.

Ember: Mit akar ezzel mondani?

Olson: Mit akarok ezzel mondani! Ilyen különös kérdéseik vannak maguknak, magya-

roknak. Maguknál mást mond az ember, mint amit mondani akar? Azt akarom mondani, amit mondok; sem többet, még kevésbé kevesebbet.

Ember: Na és... Ezért bujt el és lesett meg. Hogy ezt megmondja nekem?

Olson: Na, még néhány szavam is lesz majd.

Ember: Mert, ha csak ezt akarta mondani, ezzel elkésett. Már tudtomra adták. Néhány hónapja a nyilvánosság tárgyalja azt a megfigyelést, hogy én gyáva vagyok.

Olson: És ez persze nagyon elkeseríti magát, mi?

Ember (ránéz. Szünet után): Hogy kerül ön ide? Mit akar tőlem?

Olson: Nem nagy dolog... Egy kis szivességet kérek majd... kollegiális szivességet.

Ember (hevesen): Mert ha azért jött ide, vagy azért küldték ide, hogy engem ingereljen, hát nagyon rosszkor jött és könnyen megjárhatja. Lehet, hogy gyáva vagyok, de most nagyon különös pillanatban talált.

Olson (szeliden): Nono... csak nyugalom... ne izgassa fel magát. Hiszen mondom, hogy kollégák vagyunk. Nézze kérem, én egy idegkórtani felfedezés ügyében jöttem ide az egyetemre.

Ember: Ön ideg orvos?

Olson: Persze, hogy ideg orvos vagyok... A zene is érdekel, magam is gyakorlom, meg egy kicsit a matematikát is... de főképpen, azt hiszem, ideg orvos vagyok. Hát igazán nem lehet itt leülni?

Ember (körülnéz): Nem számítottam...

Olson (a gép felé fordul): Ja persze, ez a gép.

Ember (közelebb jön): Ez volna az.

Olson: Szép darab. Pompás egy darab, igazán. Pompás egy találmány ez, kérem alászan. A repülőgép.

Ember (lehorgasztott fejjel): Én is azt hittem valamikor.

Olson (a gépet nézi): És most már azt hiszi?

Ember (csodálkozva néz rá): Ejnye... milyen ismerős most egyszerre. Mintha...

Olson: Szóval most már nem hiszi, hogy nagy dolog. Szóval elromlott a találmány, mi?

Ember: Tudj' az isten.

Olson (feléje fordul): Mert már nem érzi, hogy az, ami volt. Hm... hát az nem jut eszébe: mégse valószínű, hogy a gép romlott el, hiszen az vasból van, hanem talán maga romlott el, tekintve, hogy maga sokkal lazább anyagból készült.

Ember: Ez igazán nem jut eszembe.

Olson: No lám, pedig milyen egyszerű feltevés. A tudományos vizsgálódásnak ez a feltevés nagyon kitűnő alap. A gépet könnyen megvizsgálhatjuk — ahhoz nem kell nagy apparátus — és ha úgy találjuk, hogy rendben van: marad a bizonyosság, hogy akkor magában a hiba. (Közelebb megy a géphez) Lásuk csak — a csavarnak semmi baja. (Megpörgeti, alábugjik) A motorok, úgy látom, rendben vannak. A huzalok ruganyosak, a kapcsolódás tökéletes. Talán a kormány nem mű-

ködik? (Feláll a hágsóra) Vagy nem esik jól a pilóta kezeügyébe? (Belép a pilótaülésbe, megfogja a kormányt, közben lehajol, egy szál virágot emel fel.) Mi ez? Ez nem tartozik a géphez. (Kihajítja a földre.)

Ember (felkapja, megdöbbenve): Mi az? (Arcához emeli.) Hisz ez a parfüm... (Kiáltva) Ki volt itt! Ki ült ebben a gépben!

Olson: Maga most várjon, míg a gépet megvizsgáltam. Magára majd aztán kerül a sor.

Ember (nézi a virágot): Nem értem... hogy került ez ide?

Olson: Hát, kedves barátom, ennek a gépnek kutya baja. (Ülve marad a gépben.)

Ember (nézi a virágot): Nem értem...

Olson: Most aztán rátérhetünk a maga bájára. Ha gépet vizsgálok, akkor ugy-e nem kell szégyelnem, hogy mérnökhöz fordulok, ha nem értek valamit. Maga meg, ha baja van, idegorvoshoz fordul.

Ember (legyint): Áh, idegorvos... Megállapítja nekem, hogy mi az oka a szenvedésemnek, de segíteni nem tud rajta.

Olson: Hm. Azt szóval elismeri, hogy minden lelki bajnak a szervezetben van az oka.

Ember: Bánom is én, elismerem. Mit használ nekem.

Olson: Várjunk csak. A tudományos vizsgálódás célja, hogy a számtalan irányban ágazó tüneteket egységes, közös okra vezesse vissza.

Ember: És mi az ember célja?

Olson: Egyelőre az, hogy legalább olyan

egészséges legyen, mint egy rendesen működő varrógép, amit, ha elrontok, könnyen meg lehet igazítani, mert ismerjük a szerkezetét. Hiszen addig, míg ez nincs, azt se tudhatjuk biztosan, mire való ez a gép.

Ember: Szép szavak.

Olson: Nem szavak ezek. Mindjárt meglátja. Mindez szigoruan magára vonatkozik.

Ember: Ugy.

Olson: Mondom: addig nem lehet álmodni se róla, hogy az ember célját megismerjük, míg magát az embert rendben nem találjuk. Képzelden egy gépet, amit kezünkbe adtak, de elfelejtették mellékelni hozzá a használati utasítást. A gépről nem tudni semmit, azt se sejtjük, hogy mire való, vajon fát aprít-e, vagy képet vetít... vagy csillagokat gyárt... De gép, tehát való valamire, azért csinálták. Forgatni kezdjük hát, babráljuk, meg-megfogunk egy csavart, felemelünk egy szellenttyűt... a gép belsejében mozogni, zugni kezd valami... néhol egy kar emelkedik, egy kerék megmozdul, recsegve surlódik össze két fogacska, nem jó, nem így kell kezdeni... másik fogantyút ragadunk meg... más kerekek, más könyökforgók mozdulnak, megint recseg valami, így se jó... nem így működik...

Ember: Hát nem tudhatod, mire való a gép, hogy most működik-e úgy, ahogy kellene.

Olson: Óhó, nagyon helyes a kérdés... Csakhogy ennek megvan az ismérve... Ha eltalálok a helyes csavart, amivel működésbe kell hozni a gépet, akkor egyszerre kell hogy

meginduljon az egész, egészséges, egyöntetű kattogás zendülne fel — a kerekek mind mozogni kezdenének... mind... — a karok mind emelkednének... zugna és zakatolna minden — nem surlódna, nem törne, nem hatolna egymásba semmi... nem repedne meg belül egy rudacska... egyöntetűen, ritmikusan járna, addig, amíg én akarom... és én megkönnyebbülve kiáltanék fel: Eltálatam a helyes foggantyut, most aztán lásuk, mit tud a gép.

Ember: Hát mért nem találod el?

Olson: Ha rendbe lenne a gép — ez a keresés talán nem tartott volna olyan soká. Pár száz év alatt végigtapogattuk volna minden porcikáját és megtaláltuk volna az indítófoggantyut, a lendítőkereket. Csakhogy más baj volt.

Ember: Ugyan!

Olson: Nemcsak a használati utasítást felejtette ki a szállító, de máskülönben is gondatlan volt. Szállítás közben elromlott a gép.

Ember: Püff neki.

Olson: Most aztán százszorosan hatványozott a feladat. Nemcsak azt a csapatot kell megtalálni, ami mozgásba hozza, de meg kell találni egy ismeretlen szerkezetű és ismeretlen célu gépben azt a hibát is, ami megakadályoz bennünket abban, hogy rátaláljunk erre a csapra.

Ember: Keresd, tudós.

Olson: Ugy van: sok száz éven át így szólt az ösztön: keresd, tudós. A esőkevények közt

keresgélünk — ügyetlen, ostoba szállítók, így szóltunk, lám, itt, meg itt, benthagyták a csipeszt — ... benthagyták a vésőt, amivel csinálták a gépet... itt a vakbél, amire szükség volt, amikor még többgyomru állat voltunk... és sok hibát találtunk, de egyik se volt főhiba.

Ember: És ha megtaláljuk, mi az eredmény, tudni fogjuk, miért nem ér semmit az egész.

Olson: Miért? Ha megtaláltuk a hibát — az elhajolt csavart, a meggörbült tengelyt, egy szöget, ami két fog közé esett... nem egyszerű, hogy kiemeljük onnan?

Ember: Ha megtaláljuk.

Olson (szünet után, csendesen): S ha azt mondom — hogy én megtaláltam?

Ember (ránéz): Ön?

Olson: Az érdem nem nagyobb, mint azoké, akik keresték. Ők szükitették nekem a területet. Nekem már könnyű volt a dolgom. Kezembe került a hiba.

Ember: Hol találtad meg?

Olson: Az idegek közt. (Feláll) A hiba a halálfélelem. A hiba oka: hibás kapcsolat. Két ideg összenőtt: ostoba csökevény. Semmi szükség rá.

Ember: Ön megtalálta a halálfélelem központját?

Olson: Nem is hinnéd, milyen nevetséges, picike szervi baj. Egy késnyisszentéssel kiirtom az idegrendszerből s abban a pillanatban felszabadulva, zakatolni, dolgozni, mű-

ködni kezd az idegrendszer. És sok ezer év kellett hozzá, míg megtaláltuk ezt az ostoba, nevetséges kis hibát.

Ember: És e nélkül?

Olson: Olyanná lesz a halál, mint az álom. Nappal frissen dolgozva és éberén: mosolyogva gondolunk rá, milyen jó lesz és milyen üdítő: s mennél többet dolgozom, annál üdítőbb. Este pedig boldogan hajtom le a fejem, — ó, milyen békés, tiszta összhang.

Ember: És ha napközben tör le ránk?...

Olson: Ritka öröm és szerencse... kíválasztottak szerencséje... előbb jutni hozzá, mintsem jussunk volt... az álomhoz...

(Ember egy mozdulattal leejti a lámpát. Percig sötétség, majd hideg holdfény ömlik be előlről és megvilágítja a színt, de úgy, hogy csak a repülőgép uszik fényben, mintha lebegne szabadon a sötétség fölött. Most Ember ül a gépben és Olson a sötétségből beszél.)

Ember (a gépből): Idenézz... én nem tudom, ki vagy. Lehet, hogy csak álmodom. De ott a tuskón fekszik egy revolver... amit itt akartam hagyni... Tudod-e...

Olson (alulról): Hogyne tudnám, pajtás. Meg akartál halni... De nem ma, ugy-e pajtás.

Ember: Holnap... Még csak holnap kellett volna.

Olson (nevetve): A halálfélelem elől akartál menekülni a halálba.

Ember: Igazad van, pajtás. De milyen furcsa. Te mondtad ezt most, vagy én?

Olson: Mindegy az.

Ember: Igen, tudom, hogy mindegy, pajtás. De mintha én álltam volna az imént odalent...

(A szél Solveigh dalát füttyüli.)

Ember: Ne bolondozz, pajtás. Te füttyüreszel? Na... hagyd abba, a hátamba szaladgál.

Olson: Dehogypajtás, hiszen beszélek.

Ember: Igen, de mintha közbe füttyüresznél is... Volt neked szeretőd, bajtárs?

Olson: Hogyne lett volna... Ványuskának hívták...

Ember: És megölelt, pajtás?

Olson: Mindig mikor akartam.

Ember: És mit adtál neki, pajtás?

Olson: Megöleltem és ránevettem.

Ember: Akkor ő is nevetett, pajtás?

Olson: Akkor mindjárt nevetett ő is.

Ember: Csakhogy tudod-e, az én babám nagyon finom dáma, sokba kerül. Nekem holnap reggel meg kell halni, pajtás.

Olson: Hát aztán, pajtás. Mi van abban?

Ember: Könnyen beszélsz, pajtás. Én iszonyuan félek a haláltól, pajtás.

Olson: Hát akkor minek akarsz meghalni?

Ember: Nem akarok, pajtás, de muszáj. Most már csak arról van szó, hogy ne szurkoljak holnap reggel, pajtás; mert tudod, még az is benne van a vásárban, hogy nekem nemcsak meg kell halni, de még hozzá szépen kell meghalni. Tudod, bátran. Hátha igaz, amit beszéltél...

Olson: Persze, hogy igaz.

Ember: Hogy te ki tudod irtani a halálfélelmet, — akkor hát nekem bizony nagyon jól jönne ez a dolog, pajtás. Nekem ez most nagyon fontos, pajtikám.

Olson: Elhiszem. Hát mit csináljunk? Kiszedjem belőle?

Ember: Persze. Hol lehetne azt megcsinálni?

Olson: Gyere fel velem a laboratóriumba.

Ember: Várj, mindjárt leszállok... (Leszáll a gépről, tapogatózva keresi Olsont) Na... hol vagy...

Olson hangja (kivülről, messziről): Csak gyere, gyere... Előrementem. Itt vagyok...

Ember: Hát várj... (Tapogatózva megy az ajtóig, kinyitja, hideg szél csap be hangosan) Hu, micsoda szél!

Olson hangja (nagyon messziről): Jó, egyforma északi szél... Mehetünk.

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS

(Elöl, mint oldalkulisszák, jobbról egy házikónak vége ajtóval, balra néhány fa, majdnem a zsinórpadrólásig. Ezentul, de még elöl, füves domboldal, mely egyenletesen emelkedik a korlátig, ez a korlát, balról jobbra huzódva, a háztól a fákig, lefelé ferdül. A korlátig balról keskeny ösvény fut fel a domboldalon. A korlát mögött egy darabból egyetlen háttérfüggöny, kék, felhős eget ábrázol, mély, messzi perspektívában — csak az eget látni, mert a mezőnyt eltakarja előlünk a dombtaréj. A mezőny tulsó felén járókelők közül tehát csak az válik láthatóvá, amelyik egészen feljön a korlátig. Reggel nyolc óra van: ragyogóan süt a nap. A téren a korlát mellett két jassz áll.)

Első jassz (összehuzza a kabátját): Jó, friss a luft.

Másik jassz: Ehe... Fellóg a Himmelmann.

Egyik: Mit akar ott az a srác a hanginál?

Másik: Stülni akar... Nagyon gyertyázik befelé... Nem fér a bőribe, mig nem kap tőlem egy flemmet... (Kiordit a mezőny felé) Hé! hé! Tojás! Nem jössz ide?

Egyik: Hadd élni. Mit murizol?

Másik (fenyegetőzve): Odakenek neki, ha nem gyün, mikor hívom. (Kivörösödve ordit) Hé, srác, az anyád istenit! Nem hallod? Ne-

ked orditok. Na! (Csendesebben) Csak gyere, gyere, bujj közelébb. Idegyere.

(A korlát tulsó felén felbukik egy rongyos kisfiu.)

Másik: Hát nem hallod, hogy orditok?

Kisfiu: Hát itt vagyok.

Másik: Mit lógsz ott a hanginál? Stülni akarsz?

Kisfiu: Bizon Isten...

Másik: Akarsz egy frászt?

Kisfiu: Bizony Isten, a Stepan ur mondta, hogy vigyázzak az ajtóra.

Másik (méregbe jön): Nyavalyás, a pofámba hazudsz? A zanyádra, vigyázz, hiszen még itt sincs a Stepan.

Kisfiu: Bizonisten...

Másik: Mi? Miii? Te rohadt... (Mellbe bokszolja, a kis fiu lebukik a korlát tulsó felén).

Szünet.

Első (nyugodtan): Minek csinálsz zrit?

Másik: Ne hazudjon a pofámba. Még nem is jött a Stepan.

Szünet.

(Lendvai, Lendvainé, Hermin jönnek balról, a ház mögül.)

Lendvai: Na látod, még nincs itt senki.

Lendvainé: Innen jól látni, maradjunk itt.

Lendvai (a jasszhoz): Le lehet menni innen a hangárhoz, barátom?

Második (a vállán keresztül): Ha a rendőr hagyja...

Lendvainé: Maradjunk itt, erre jönnek ugyis.

Hermin: Mit szólsz, Nusi, hogy mégis fölkeltem?

Lendvainé: Hát én?

Hermin: Bocsánatot követelek, az más. Neked urad van.

Lendvainé: Pszt, Hermin.

Lendvai (vigyorogva): Mért nem mondta ezt reggel, hogy egész nap...

Hermin: Jaj öreg, magának nem jól áll... ez a vice... hiszen reggel van.

Lendvainé: Hallatlan ez a Hermin.

Hermin: Hallottak ilyet?... Hát ez a két ur mért fordít hátat nekünk?

Lidérc (jön jobbról): Még nincs itt Ember Sándor?

Hermin: Itt vagyok én, lelkem.

Lidérc: Hogy van, Hermin. Kezét csókolom, asszonyom. Aláoszolgája Lendvai ur.

Lendvainé: Lám, egy ujságirótól igazán nagy dolog, hogy így fel tud kelni. Hogy érzi magát ebbe a szép reggelbe.

Lidérc (komolyan): Csodálatos, asszonyom... csodálatos... még soha nem keltem fel ilyen korán... És minden milyen új... Maguk is érzik ezt, amit én érzek... hogy milyen furcsa, hogy föld van és víz van és nap van... és van van...

Hermin: Hogy mondja? Van van?

Lidérc: Igen... Vanni... Milyen furcsa az, hogy van valami... tetszik érteni... a vanna... hogy így fejezem ki magam...

Lendvainé (bizonytalanul): Persze, hogy értem... Nagyon is értem... Borzasztó dolog az.

Lendvai: Borzasztó... mért borzasztó? A koránkelés nagyon egészséges.

Hermin: Ha maga mondja és igaz, akkor lehet beszélni a dologról.

(A korlát tulsó felén elsétál a főhadnagy és a kapitány.)

Lendvainé (a korlátnál): Még be van csukva a hangár.

Hermin (a korlátnál): Püff... a kis fiu elesett..., jöjj ide, gyermekem, majd fölemellek.

Lendvai: Csak Ember repül ma?

Horváth (jön balról): Jó reggelt.

Lendvai (megfordul): Né a Horváth Lenci... Alászolgája, Horváth ur...

Horváth (lanyhán emeli a kezét a kalapjához): Jó reggelt. (Nem fog senkivel kezét).

Lendvainé: Hát maga hogy került ide?

Horváth (bosszusan): Mindenki meg van bolondulva ettől a számaráságtól... és az embernek alkalmazkodnia kell, ez bosszantó. Este keresem Bellát, feltétlen beszélnem kell vele. Az inasa mondja, hogy nyolcra kijön.

Lendvai: Bella is kijön?

Horváth: Már ugyis három felé járt az idő... gondoltam, nem fekszem le, benéztem a d'Hiverbe, ott voltam hétig, aztán idejöttem.

Hermin: Ja maga nem feküdt le, azért van fönn. Magának még tegnap van.

Horváth: Különben nem is lennék itt.

Lendvainé: Nem érdekli az aviatika?

Horváth: Ostobaságok sohasem érdekeltek.

Lendvainé: De tudja, hogy itt ma valami extra lesz? Egy új találmányt mutatnak be.

Horváth (lenézéssel): Ki mutatja be.

Lendvainé: Az Ember Sándor.

Horváth: Ja... a daliás Ember... De utálok azt az embert.

Lendvainé: Mért utálja úgy?

Horváth (gorombán): Mert utálatos. Mert felfordul a gyomrom, ha ránézek.

Lendvai (nevet): Ez a Horváth, ha haragszik valakire, nem egy könnyen bocsát meg.

Horváth: Csak az egész embereket veszem emberszámba és passz.

Lendvainé (Emberre gondol): Szegény fiu.

Horváth: Az olyan ember, aki megbocsát egy bestiának, nem ember.

Lendvainé: Hát van a dologban valami?

Hermin: Autó jön.

(Autóberregés, egy perc múlva jönnek balról, a ház mögül, a korlát mellett, Bella és Mária.)

Bella: Á hisz együtt van az egész kaszinó. Jó reggelt, gyerekek.

Mária (ideges): Beniczky még nincs itt?

Lendvai: Drága mester... no né, hát mégis kijött... (Kézfogás).

Mária (topogva áll a korlát mellett): Mikor — mikor lesz a felszállás?

Első jassz (odakullog alázatosan): Nem tetszik szék a nagyságának?

Mária (nem felel).

Bella: Csak hozzá, édes fiam, ha van a közelben.

Első jassz (mint a nyíl, befut a házba).

Lendvainé (Herminhez halkan): Nézd, nem csodaszép?

Lendvai: Nagyságos asszonyom, egy öreg ember gratulál. Ez már valami, ilyen frissen!... Az angyalok is repülnek ma?

Mária (kényszeredetten mosolyog): Nagyon kedves, Lendvai bácsi.

Lendvainé (odajön, halkan a férjéhez): Emil.

Lendvai: Ja. (Halkan Máriához): Nagyságos asszonyom, engedje meg, hogy bemutatam a felcségem.

Mária (kezet nyújtja): Nagyon örülök.

Lendvainé (lázban a boldogságtól): Ó, asszonyom... végtelenül boldog vagyok, hogy megismerhetem Pest legszebb asszonyát...

Első jassz (hozza a széket): Tessék nagysága. (Leteszi a széket, Mária leül).

Bella (pénzt akar neki adni).

Jassz: Nem kell nekem dohány... A nagyságának ingyen hordanám utána reggeltől estig, ha akarná... (Gyorsan el).

Lendvainé (felháborodva): Szentelen.

Bella (szivarozva): Hát mikor kezdődik a mesterség?

Horváth (jön balról): Né... Bella... csak-hogy itt van... jöjjön csak.

Bella: No mi az, fiacskám. (Jobbra a korlát mellett el, beszélgetve).

Mária (idegesen topog): Nem értem... Ugye még nem kezdődik?

Lendvainé: Ó, hiszen a mérnök sincs még itt!

Mária: Még van idő, ugy-e? Ugy-e előbb idejön Ember?

Lendvainé: Idejön, azt hiszem. (Mézesen mosolyogva) Odavoltunk a multkor.

Mária (legyint): Ugyan az én hangom! Bella bácsi beugratott... Soha többé nem fogok énekelni...

Lendvainé (sopánkodva): Ó, azt csak nem teszi velünk!...

Bella és Horváth (visszafelé sétálgatnak).

Bella (szivarozva): Édes fiam, majd megbeszélem a dolgot. A miniszter nekem jóbarátom, de tudod, ez kényes ügy.

Horváth (erőszakosan): Magának egy szavába kerül.

Kapitány és főhadnagy elsétálnak a korlát mögött.

Bella: Né a Zajcsek! Kapitány úr! nem ismeri meg a szegény embert!

Kapitány (megfordul): Á a mester! Koloszsál! Szervusz!

Bella: Mi van, mi van, öreg cimbi!

Kapitány: Álso... ide vagyok kommen-dálva. Megnézzük ezt a masinát, tauglich-e.

Bella: Hát még nem definitív a vásár?

Kapitány: Dehogy! A lapok megint előre handabandáznak... még csak most derül ki... Még mindig nincs itt az az ur?

Főhadnagy (óráját nézi): Már negyed kilenc.

Hermin (a korlátnál): Tolják a gépet... tolják a gépet.

Mindnyájan a korláthoz futnak.

Lendvai: Hol? Hol? Ahá!

Lendvainé: Jaj de szép fehér! Hogy csillog!

Hermin: Barátom! Gyönyörű!

Lendvainé: És mi az ottan, az a nagy?

Főhadnagy: Az a hajtószerkezet. A villamos hullámfejlesztő. (Herminhez) Pardon, Békássy Guidó vagyok.

Hermin: Fogadja egy honleány nemzeti-szinü mosolyát.

Főhadnagy (hangosan nevet).

Mária: Bella kérem, jöjjön ide.

Bella: Parancsolj, édes fiam.

Mária (a korlát mellett ül profilban. Közben a házból még néhány széket hoztak ki): Mondja Bella, Ember idejön előbb?

Bella: Hát. Bizonyosan.

Mária: Ő még nincs a hangárban.

Bella (gukkerrel a szemén): Nem látok a hangár előtt senkit... Csak egy gépészfélét sapkában. Biztosan idejön előbb.

Mária: Nem értem... Beniczky még nincs itt... Talán...

Lidérc (balról jön a korlát mellett): Mint egy fehér virág a tóba hullva... (Noteszbe jegyez, meglátja Bellát) Á, Gábor bácsi.

Bella: Szervusz, Misikám.

Lidérc: Hallom, tegnap fent járt a szerkesztőségben. Nagyon sajnálom, hogy nem találkoztunk.

Bella: Igen, a Zöld Madár miatt. Hallom, erősen készül az Olga.

Lidérc: Igen, még nem tudom, mi lesz a címe.

Bella: Mégis a Nemzetibe adod?

Lidérc: Tudja Isten, kellene hozzá egy nagyszerű nő... Tudja, amilyent az ember elgondol és amilyen nincs... Vagy legalább amilyen nincs a színházaknál. (Máriára néz).

Bella (mosolyog): Szóval Mária, mi?

Lidérc (lelkesen): Ha a nagyságos asszony hallgatott volna rám... és színpadra lépne... akkor előadatnám a darabot... akár a vurstliban, a Hökköm színházban, ha neki ugy tetszene.

Mária (mosolyog): Nem... nem... Egyszer ugrattak be nyilvános szereplésbe, akkor is megbántam.

Néhány kíváncsi jön jobbról és elhelyezkednek a korlát mellett.

Bella (a közeledő tisztekhez): Jertek közelebb, fiuk. (Máriához) Édes fiam, bemutatom neked Zajcek kapitányt és Békássy főhadnagyot.

Mária (mosolyogva nyújtja át a kezét a korláton, biccent a fejével).

Kapitány: Már régen akartam bemutatkozni.

A nem beszélő szereplők járkálnak a korlát mellett néha jobbról és balról eltűnnek, megint visszasétálnak.

Ember (sietve jön balról. Teljes dresszben van, pilóta-capuchon a fején, lábán csizma. Sietve jön előre, meglátja a tiszteket, azok felé tart. Közben sapkájához emelgeti a kezét. A nyakán kicsi, rózsaszín flastrom. Kissé idegenszerű akcentus): A hiszen itt vannak

az urak! (Meglátja Máriát, biccent) Kezét csókolom. Hát mégis rászánta magát, ez már szép.

Mária (feláll): Kedves... kedves Ember... hát... mégis felszáll... (Elfogultan nézi).

Ember (vigan): Hogyne szállnék fel... ilyen gyönyörű időben...

Mária (halkan, gyorsan): Várjon csak... Ember... azt akartam mondani...

Ember: Pardon... azonnal rendelkezésére állok. (A tisztetekhez): Elég pontos voltam, uraim. Most aztán jó volna, ha a masina is ilyen pontos volna. Majd az urak lesznek olyan szivesek és elkisérnek... előbb meg-nézzük majd a fejlesztőt — csinálunk egy kis gurulópróbát... aztán felszállunk.

Kapitány: Also... aztán ki lesz a fejlesztőnél?

Ember: A montör. Az urak majd kéznél tartózkodnak és figyelik a montör munkáját.

Főhadnagy: Mehetünk?

Ember (gukerrel nézi a mezőnyt): Még van néhány percünk. A karburátoron volt valami igazítani való.

Főhadnagy: Már volt lent a hangárban?

Ember: Hogyne, onnan jöttem, megláttam az urakat.

Főhadnagy: Észre se vettem.

Bella: Mi az Sándor, te észre se veszed az embert?

Ember (nem fordul oda, gukerrel figyel tovább a mezőnyt): Dehogynem Bella bácsi észrevettém.

Mária: Kérem Ember... mondja csak, nem találkozott a...

Ember (gukerrel): Kivel, nagyságos asszonyom?

Mária: A — a —... (Elhallgat).

Ember (gukerrel): Ahá... próbálják a csavart... (Távoli berregés).

Lidérc: Gyönyörű... Mint egy virág... Mint egy arany trombita...

Ember (leteszi a gukkert, körülnéz, elmosolyodik): Né csak, milyen sokan gyűltek össze — ezek mind látni akarják —

Mária (fojtva): Mit akarnak látni, mondja?

Ember (mosolyogva és jelentősen néz rá): Hát... engem! Ahogy repülök. (Elfordul, Lendvai felé közeledik) Igaz, Lendvai ur?

Lendvai: Engem mindig nagyon érdekelt az aviatika.

Ember: Meg az aviatikusok, mi? Csupa derék, lelkes fiatalember, mi? Igazi hősök... mi?

Lendvai (nem érti): Hát... vannak köztük — vannak.

Ember: Ugye például, akik az életüket kockáztatják — de szívesen és habozás nélkül, mi?

Lendvai (bizonytalanul): Bizony.

Ember: Nincs is szebb, üdőbb látvány, mi? mint egy ilyen friss, erős, ruganyos, fiatal test, tele duzzadó élettél és bátorsággal, mi? Szemében nemes tüzzel. Mi? Amint áthatva az eszmétől, frissen és merészen zuhan le... mi? és kitöri a nyakát — mi?

Lendvai (hebegve): Hát... kérem... nem tudom.

Ember: Dehogynem tudja! Maga csak tudja!... Az ilyen totyakos öreg ember vérének megfizethetetlen pezsdítő látvány lehet, friss, reggeli napfényben, egy szétroncsolt, fiatal test. (Elfordul tőle, Bella felé közeledik).

Lendvai (elképedve feleségéhez): Mi ez? Meg akart sérteni?

Lendvainé: Ugyan... ne hallgass rá... Nem látod, hogy milyen ideges?

Ember (Bellához): Na Bella bácsi, hogy állunk az énekléssel?

Bella: Milyen énekléssel, fiacskám?

Ember: Hát a multkor hallottam, hogy énekelni tanul.

Bella: Ne bolondozz.

Ember: Dehogynem... nem emlékszik... a Turiddu dalát... a Cavalleria Rusticana-ból... Hát a biztosító kötvénnyel mi van?

Bella (nem érti): Miféle biztosító kötvénnyel?

Ember: Hát a biztosítólevél? — amelyben ennyi és ennyi vinculum erejéig biztosítják az embert, hogy a feltételek betartása esetén feljut a mennybe.

Bella (csak a kezeit mozgatja, hogy nem érti).

Ember: Hát nem emlékszik? (Éneкли pátoszszal és gesztussal):

„Ki érted hal meg, feljut a mennybe.“

Igérni, az nem kunszt, vagy elég az ígéret

is? (Tűnődve) Az ember mégis csak szeretné, ha erről biztosítanák... (Elfordul, Lidérc felé közeledik).

Bella (megdöbbenve Máriához): Mi van vele?

Mária (borzongva huzza össze a prémet): Nem tudom... Itt valami borzasztó történetik... Édes Bella bácsi... Nem nézne le a hangárokhoz?

Bella: Minek?

Mária: Szeretném tudni, hogy ott van-e a...

Ember (Lidérchez): Hogy van, művész ur?

Lidérc (feléje fordul): Ó... Ember Sándor — (Kifelé mutat) Nézze... nézze... nem olyan mint egy nagy, himporos lepke?

Ember: Nem. Olyan, mint egy kicsi, bemészelt felhő.

Lidérc: Szitakötő... Egy kecses szitakötő...

Ember: Mondja, hány órákor szokott felkelni, ha arról van szó, hogy szitakötőt láthat?

Lidérc (nem érti): Miféle szitakötőt?

Ember: Miféle szitakötőt? Olyan szitakötőt, mint egy szitakötő. Egy egyszerű, eleven szitakötőt.

Lidérc: Nem értem.

Ember: Nem értil! Hát ha maga hét órákor kel fel, hogy egy repülőgépet lásson, ami még annyira se tetszik magának, mint egy szitakötő, mert hiszen csak úgy tud tetszeni valahogy, hogy a szitakötőhöz hasonlítja — akkor legalább is háromkor muszáj felkelnie, ha arról van szó, hogy egy igazi szitakötőt lásson.

Lidérc (csodálkozva mosolyog): Na ahhoz nem keltem volna fel.

Ember (nyugodtan): Hát akkor miért hasonlítgat folyton? Miért mondja a nőről, hogy azért adja oda mindenét érte — hogy azért hal meg érte, — mert olyan az arca, mint a liliom és az ajka, mint az ért cseresznye? (Énekelve):

„Mint ért cseresznye, oly piros az ajkad.“

Ha ön annyira szereti a liliomot meg a cseresznyét — akkor miért nem vesz liliomot az egyik sarkon és cseresznyét a másikon? Egyik kofa se kéri érte az életét. — Legfeljebb egyikét hatost.

Lidérc (mosolyog): Szóval ön nem szereti a hasonlatokat.

Lidérc: Dehogyan nem. Csakhogy a hasonlat nem öncél — a hasonlat arra való és akkor jogosult, amikor magyarázni, megvilágítani kell valamit. Például a maga tegnapi cikkét, amit rólam írt, azt lehet hasonlítani.

Lidérc: És pedig mihez?

Ember: Egy kergekos óbégatásához... aki fenevadnak nézi a lokomotívot. (Elfordul és a tiszték felé közeledik).

Lidérc: Tessék?!... Nem értem... Hogy tetszik? (Utána megy egy darabig, aztán tűnődve megáll).

(Horváth és Hermin jönnek jobbról.)

Horváth (hangosan): Én pedig azt mondom, hogy bestia. És az olyan marha, aki

hagyja, hogy egy bestia elbánjon vele, az nem érdemel jobbat. (Szembetalálkozva Emberrel, enyhén összeütődnek) Nem tud vigyázni? (Ember megfordul).

Ember: Né Horváth, maga az? Jó reggelt.

Horváth (fenyegetőzve): Nem tud vigyázni?

Ember (csodálkozva): Mire, kedves...?

Horváth (eléje áll): Hogy ne érjen az emberhez! Paraszt!

Ember (leveri a pupos kalapját egy legyintéssel): Legalább köszönne.

Horváth (magánkivül): Disznó...

Ember (nyakon veri, általános zugás).

Lendvai: Hallatlan! Megütni egy nyomorékot! Példátlan! Lelketlenség! (Odajönnek, elhuzzák Horváthot).

Egy ember: Szegény nyomorék.

Horváth (hülyén nézi az embert. Hebegve): Én... én... nem... vagyok... (Hagyja, hogy elvezessék).

(Emberek tolonganak. Hangok. Pfuj, egy nyomorékot.)

Bella (Emberhez lép, halkan): Mi ez? Hogy tehetnél ilyet?

Ember (nyugodtan): Megütni egy nyomorékot — mi? Milyen gyávaság. De Bella bácsi, viszont épen maga mondta a multkor, hogy csak a betegek élnek sokáig, az egészséges emberek mind meghalnak. Hiszen akkor hallatlan bátor voltam. — (maga elé). Egy szegény, halálasztó nyomorult egészséges ember megütött egy nagyszerű, hallatlan nyomorékot. (Hangosan, hogy mindenki hallja)

Én odamegyek most, ahol talán a halál vár rám... (kifelé mutat) és ti nem erről a bátorságomról beszéltek, hanem arról a gyáva-ságról, hogy előbb megütöttem egy nyomorékot. (A tolongók visszahuzódnak, a tisztek jönnek jobbról. Ember átveti magát a korláton és odasiet hozzájuk) Uraim... talán mehetünk már.

Bella (Máriához): Mi van vele?

Mária (elfulva): Menjen Bella... maga nem tud semmit... Rettenetes... Hová lett az a... (Kiabál) Ember! Ember Sándor!

Ember (visszafordul): Parancsol?

Mária (odafut, megfogja a kezét): Ember... Ugye... Ugye most nem száll fel... Valamit akarok mondani... előbb...

Ember (sietve): Majd ha lesz még egy pernyi időm, még visszanézek... csak a készüléket próbáljuk ki... (a tisztek után fut).

Mária (kiált utána): Ha Beniczky nincs a hangárnál... jöjjön előbb vissza... feltétlenül, hallja!

Bella: Mi történt veled, Mária?

Mária (zsebkendőjével törli arcát): Semmi... már nincs semmi bajom. Itt maradunk, ugye?

Bella: Valami történt veled.

Mária: Dehogy... Kérem Bella, adja ide a látcsővét.

Bella: Tessék. (Odaadja).

Mária (gukkerrel): Mondja... kik azok?

Bella: Fiam, én nem ismerem ki magam. Biztosan gépészek.

Mária: Nem Beniczky az ott? Az a magas?

Bella: Nem értelek, fiam... Mit keresne Beniczky a hangárnál? Ugy tudom, nincsenek olyan jóba.

Mária: De én azt hiszem, hogy Beniczky.

Bella: Nézze, hogy szikrázik az a masina.

Lendvainé: Jaj de szép. Most indítják agépet?

Hermin: Ugy látszik.

Mária: Hallja... Bella... azt mondják, hogy most indítják...

Bella: Dehogy, fiacskám. Hát nem hallottad, hogy előbb lesz egy gurulópróba?

Mária: Ugye, most csak gurul?...

Bella: Hát persze.

Első jassz: Az anyja! Most elakadt!

Másik: Jó startusz volt.

Egy ember: Barátom, én kint voltam multkor, mikor a Pasquier repült... az valami volt. Mikor a fejem fölött csinálta a bukfenet, hát csak tátogtam a kezemmel, hogy megkapaszkodjak... én szédültem... lent a földön... (Kis fiu jön jobbról).

Kisfiu: Hidegviz... tessék...

Hermin: Aggyál fiacskám. (Iszik).

Lendvainé: Mit csinálnak azok ott?

Lendvai: Azzal hajtják a gépet. Látod a montör feltartja a kezét — és hozzá se nyúl a géphez — és a gép megfordul.

Lendvainé: Nagyszerű.

Lendvai: Látod!... Most ott, a tiszték előtt — látod, kiszáll a gépből...

Lendvainé: Most visszaviszi.

Lendvai: Dehogy. Ez a nagyszerű, most figyelj. Most megindul a gép, magától.

Hermin: Nagyszerű.

Bella: De csak gurul.

Lendvai: Majd aztán repül is.

Bella: Most viszik a starthoz.

Lendvai: Nem nyul hozzá senki.

Első jassz: Link ember ez a Stepan.

Mária (aggódva): Mi az... Bella mondja...
mi az?

Bella (bizonytalanul): Nem tudom...

Mária: Mi az? Az ott Ember?

Bella: Igen, azt hiszem.

Mária: A tisztekkal tárgyal.

Bella: Nézik a szerkezetet.

Mária: De ugye még nem ül be?

Bella: Hát... Nem tudom...

Mária: Nem... Hiszen mondta, hogy előbb
még visszajön... Ugye mondta, hogy előbb
még visszajön?

Bella: Lehet, hogy már nincs ideje.

Mária: Nem... megígérte, hogy visszajön...
Ne beszéljen bolondokat, Bella. Jaj... Hol
van az a kisfiú a vízzel?

Bella: Mi az, csak nincs rosszul?

Mária (görcsösen szorongatja a kezét): De-
hogyan... ez a koránkelés... nem szoktam
meg. — Édes Bella... kedves jó Bella...
Ugye hoz nekem egy kis vizet... (Szoron-
gatja a kezét).

Bella: Hát persze, de engedje el a kezemet.

Mária: Nem... ne menjen el... csak nem
hagy itt magamra... Hová szaladnak azok a
tisztek?

Bella: A hajtógéphez. Ugy látszik, most lesz a felszállás.

Mária: Nem... előbb idejön...

Bella: Nem jön most már... Nézze, már fogják a gépet.

Mária (felugrik): Bella... Ugye az a magas — az a magas... Ugye Beniczky?

Bella: Lehet. Nem láttam tisztán.

Mária (elfulladtan): Bella... Nem kísérne engem oda?... Oda akarok menni... Itt van az autó... Hozza gyorsan az autót...

Bella (megdöbbenve néz rá): Mi az Mária? (Halkan) Csak nem fél?

Mária: Nem... Beniczkyvel akarok beszélni. Az a magas ott Beniczky... Gyorsan beszélnem kell vele... Hát nem látja, hogy Beniczky?...

Bella (bizonytalanul): Ugy látszik, csakugyan az. Dehát mostan... hát akkor menjünk...

Mária: Nem... ha biztosan Beniczky, akkor maradjunk.

Bella (ránéz): Hiszen azt mondta, hogy éppen azért!

Mária: Nem... ha biztosan az, akkor maradhatunk. (Távoli, de éles és harsány berregés).

Lendvai, Lendvainé: Start! Indul!

Egy távoli, harsány hang: Los!

Többen: Bravó, indul.

Taps, mindnyáján a korláthoz futnak.

Mária (egész testében remeg): Beniczky... ugy-e Beniczky?...

Lendvai: Gyönyörű! Gyönyörű!

Lendvainé: Odanézz... most... most elhagyja a földet...

Hermin: Jaj de gusztal!

Első jassz: Jó start volt!

Másik: Aha!

A berregés halkul, aztán hirtelen megint erősebb lesz.

Lendvai: Milyen hirtelen emelkedik!

Lendvainé: Már lehet százötven méter magasan.

Hermin: A Duna felé tart...

A berregést hol erősebben, hol halkabban egyre hallani, a nézők lassan egyirányba forgatják a fejüket, ezen a mozdulaton látni, hogy emelkedik a gép.

Mária: Nem jött vissza... Biztosan nem volt rá szükség... Beniczky ott áll és néz telfelé... Ugy-e látta Bella, hogy előbb beszélt Beniczkyvel? Ugy-e látta?

Bella (nem érti, de érzi, hogy rá kell hagyni): Igen... Mintha beszélt volna vele...

Mária: Most háttal áll nekünk Beniczky. — Látja? Ottan? és lassan megy a tiszték felé... mindjárt idefordul... akkor majd meglátjuk az arcát...

Autóberregés. Beniczky majdnem szaladva jön jobbról. Felnéz. Aztán egyenesen Máriához szalad.

Beniczky: Mária!

Mária (megfordul, nagyot sikolt, mintha kísértetet látna): Jaj! (Eleresztí Bella kezét, a székre roskad).

Beniczky (megdöbbenve): Mi történt, az Istenért... Mária... kérem... nyugalom...

Bella (elhuzódik, Lendvaiékhoz megy, halkan): Gyerekek, gyerünk kicsit odébb.

Lendvai, Lendvainé és Hermin megfordulnak, észreveszik Beniczkyt és Máriát, balra elvonulnak, jobbról is tisztelettel a korlát mellett elhuzódnak az emberek.

Mária és Beniczky egyedül maradnak a színen.

Beniczky (támogatja Máriát): Mária... hát mi az... mi történt...

Mária (megmeredve, suttogva): Maga... nem az volt... a hangárnál...?

Beniczky: Most érkeztem. Elpattant a pneu. Mi történt?

Mária (merev mozdulattal, mint egy holdkóros, mutat kifelé): Odanézzen!

Beniczky (kinéz az ég felé, megremeg): Mi az... már...

Mária (kisérteties hangon): Már felszállt...

Beniczky (megrendül, halkan): Rettentő... elkéstem...

Mária: És most... mi lesz...

Erősödő berregés. Beniczky megfogja a Mária kezét.

Beniczky: Mária... hát ne legyen gyerek... nem lesz semmi... bolondság...

Mária (a gépet nézi): Most... emelkedik... a Duna fölött van... egyre kisebb lesz...

Beniczky: Mária... hát jöjjön... ne boldoazzon... menjünk innen...

Mária (önkivületben): Csak maradjunk... Csak nézze... Kitartás, gróf ur... csak nézze, — nagyon szép...

Beniczky: Mária... magának láza van... nem lesz semmi... hát ne féljen... Hiszen

nem is igaz... Már beszéltem vele... Jöj-jön... az imént beszéltem...

Mária (kisérteties nyugalommal): Hazudik. Nem beszélt vele. Elkésett. Akarattal elkésett. (Nézi az emelkedő gépet).

Beniczky: Az Istenért... Hallgasson. (Körülnéz) Figyelnek bennünket... Szedje össze magát...

Mária (ugyanugy): Hazudik. Elkésett akarattal.

Beniczky (hadarva): Hogy mer... ilyen mondani... hogy merészel... be tudom bizonyítani... hogy elkéstem...

Mária (ugyanugy): Szóval nem beszélt vele.

Beniczky: De hisz ez mindegy is... Nem lesz semmi, nem olyan ember... nem bö-lond...

Mária (ugyanugy): Maga nem volt itt az imént... maga nem látta, milyen állapotban volt... én láttam...

Beniczky (nem bírja): Mária, ha nem jön, én elmegyek... én nem tudom nézni...

Mária (ugyanugy): Csak tessék nézni az előadást. A maga rendezése. Tessék kívár-ni... Kivárni gróf ur... Szép nyugodtan...

Beniczky: Nem azt... nem arról beszé-lek... magát nem tudom nézni... hisz mága rettenetes... én elmegyek. (El akar fordulni).

Mária (belekapaszkodik, lázban): Beniczky... Hová megy... Várjon... Itt akar hagyni... Jaj, itt akar hagyni...

Beniczky (huzza a korláttól): Hát jöjjön... (Mária hagyja magát, de arccal a háttér felé

fordul és nem tudja levenni a szemét. Hirtelen megmerevedik, tolja magától Beniczkyt, halkán sikolt).

Beniczky (riadtan): Mi az?

Mária: Láttá? Megbillent!

Beniczky (elereszti. Most mindketten megkövülve, szótlannul állanak egymás mellett, mint a hipnotizáltak, nem tudják levenni tekintetüket a gépről. Ez sokáig tart, néhány percig, közben egyetlen hangot se hallani, csak a gép berreg egyenletesen, hol távolról, hol közelebből, egyszer egészen közel jön a nézőtér felé, fölötte, mintha a színház fölött repülne. Hirtelen megáll).

Hermin hangja (kivülről, közelről): Mi az?

Lendvai hangja: A kutya-fáját.

Lendvainé hangja: Csak nem zuhan?

(Zavaros hangok kivülről).

Lidérc hangja: Halló!... Gépész ur... történt valami?

Idegen hang: Ne tessék beugrálni.

Egy nő hangja, sikitva: Jézus Mária!

(Szaladó léptek a mező felől. Szünet).

Lendvai hangja: Visszabillen... tartja magát...

Lidérc hangja: Megállitja...

Bella hangja (elképedve): Láttad? Megfordult?! Egészen megfordult! Brr! Brr! Rémes...

Hangok: Rémes... Nagyszerű... Hurráh! Nincs semmi baj! Barátom... Nézd, milyen sápadt vagy... Rémes volt... mi?...

Lendvainé hangja: Emelkedik! Ujra emelkedik! (A hangok távoznak).

Mária: Nézze... megint emelkedik...

Beniczky (homlokát törli, reszketegen): Ugy látszik.

Mária: Talán...

Beniczky: Ugy látszik...

Mária: Talán... ugy-e talán...

Beniczky: Talán már nem fog...

Mária: Már nem fog még egyszer... Most egészen kicsike... Elmegy.

Beniczky: Nem jön vissza.

Mária: Sülyed.

Beniczky: Szabályosan kanyarodik.

Mária: Kört ír le!

A berregés megszűnik.

Beniczky: Beállította a motort.

Mária (megragadja a karját, görcsösen): Jaj, mégis...

Beniczky: Nem, nem, dehogy. Ereszkedik le.

Mária: Leszáll?... Leszáll?...

Két jassz fut keresztül a színen.

Első: Gyün le!

Másik: Vigyázz, marha!

Hangok: Éljen! Éljen! Gyün lefelé! Barátom! Hogy megijedtem!

Hermin hangja: Na már örültem, hogy látok valami heccet, de nem lett belőle semmi! Mehetünk a sárgába.

Beniczky (kihuzza magát, szárazon Máriához): Na... látja...

Mária (hisztériásan, nevetőgöresben): Ugye...haha... ugye... haha... Milyen számár vagyok...: ugye... jön le... ugye, most mindjárt lent lesz...

Beniczky (gunyosan): Egész nyugodt lehet. Ő az az ember, akivel nem történhetik semmi.

Mária (nem figyel oda): Semmi... Ugye... Ő az az ember... ugye...

Beniczky (élesen): A magam részéről meg voltam győződve róla, hogy nem lesz semmi. Nem abból a fajtából való...

Mária: Ugye. A fajta... Ugye ez a fajta miatt van?...

Beniczky: Nagyon valószínű. Az emberek végzete meg van írva bölcsőjükben. (Nagyon élesen) Az ő végzete úgy látszik, az... — hogy másodszor is diszkvalifikálják.

Lendvai és Hermin sietve jönnek jobbról.

Hermin: Gyün a Himmelmann. Mindjárt itt lesz.

Lendvainé: Nem is volt olyan érdekes. A Pasquier, aki két bukfencet csinált, érdekesebb volt.

Lendvai, Lidérc jönnek balról.

Lendvai: Na és mi van a találmánnyal?

Lidérc: Mindjárt megtudjuk. Nem tartott sokáig az egész. Most kiszáll a gépből...

Lendvai: A tiszték valamit magyaráznak.

Lendvainá: Ő meg a vállát vonogatja.

Lidérc: Jönnek errefelé.

Beniczky (gunyosan, jelentősen nézi Máriát).

Mária (zavartan kerüli a tekintetét, nagyon ki van merülve).

Hermin (kiabál kifelé): Na!... Híresek!... Gyűjjetek ide!

Beniczky (Máriához): Asszonyom, azt hiszem, mi mehetünk.

Mária: Várjon... Tudni szeretném...

Beniczky: Én tudom. Nekem nem kell megtudni. (Jelentősen) Én egész nyugodt voltam.

Ember, Kapitány, Főhadnagy, jönnek beszélgetve a korlát tulsó feléről.

Ember (nagyon nyugodt és derült. Cigarettazik. A színész jól tette volna, ha közben egy kis maszkot csinál, az arca most pirosabb, mint az imént). Hát kérem uraim, úgy látszik.

Kapitány (savanyuan): Na ja... Hát az baj. De mi lesz most a jelentéssel... A robbantás nem működik...

Főhadnagy (zavartan): Talán nem volt rendben a hajtógép?

Ember (vidáman): Dehogynem uraim, a hajtógép rendben volt. Nem arról van szó. Beszéljünk magyarul — a tálálmány nem ér semmit.

Főhadnagy (zavartan): Hát...

Kapitány: Also...

Ember: Mit csürjük, csavarjuk, ez a repülőgép egy egész közönséges repülőgép. Nem tud ez se robbanni, se embert ölni, ez a szegény, buta kis repülőgép csak repülni tud...

Főhadnagy (zavartan): Hát talán...

Kapitány: Also... nem erről van szó. Hanem, hogy mit jelentsek.

Ember (cigarettaízva): Tessék egészen nyugodtan jelentést tenni, hogy a találmány nem funkcionál, hogy egy közönséges repülőgépről van szó és hogy én visszaléptem a pályázattól.

(Főhadnagy és kapitány összenéznek).

Ember: Nem haragusznak, ugy-e, hogy idefárasztottam önöket?

Főhadnagy: Dehogy! Szó sincs róla! (Ránéz a kapitányra).

Kapitány: Also... auf Wiedersehen. Szervusz. (Lanyhán sapkájához emeli a kezét).

Főhadnagy (udvariasan): Nagyon örültem mérnök ur, hogy megismerhettem.

Ember (meghajol): Uraim... (Várja, amíg azok eltűnnek a korlát mögött, aztán megfordul, átveti magát a korláton, középre előrejön. Elgondolkozva szívja a cigarettaíját).

Bella (odamegy hozzá): Hát mi az, fiacskám? Valami baj van?

Ember (szórakozottan): Nekem nincs. (Felnéz.)

A színen levők közelebb huzódnak, kíváncsian körülállják Embert, aki tűnődve cigarettaízik a közepen. Mária és Beniczky nem jönnek oda, Beniczky egyetlen pillantást vetett csak Emberre, de látva, hogy az észre se veszi őket, megvetéssel elfordul és szól Máriának, hogy mennek-e már.

Mária (gyorsan biccent, hogy igen, de közben nézi Embert, lassan huzza a keztyűjét.

Ember előadása alatt többször akarnak indulni, tesznek is egy-két lépést, de aztán végleg ott maradnak és elől, oldalról hallgatják az előadást. Mária később le is ül, Beniczky úgy tesz, mintha nem figyelne, de figyel).

Lendvainé: Milyen magasan volt? Hány méter lehetett?

Ember (maga elé): Vagy ezeröttszáz.

Bella: Na... és működött a dolog?

Ember (tűnődve): Nem... de azt hiszem, nem is akartam, hogy működjön. Furcsa...

Bella: Hát hogy volt?

Ember (tűnődve): Ugy látszik... odafönt rájöttem, hogy nem jó ez a találmány.

Hermin: Na, és különben milyen volt?

Ember (mosolyogva néz rá, melegen): Nagyon szép volt.

Hermin: Hát meséljen.

Ember (maga elé néz. A következőket eleinte lassan, gondolkodva mondja, inkább saját magának beszél. Később folyékonyabban, de akkor se szavalva, vagy lelkesen, hanem nyugodtan és derülten): Nagyon szép volt... Nem is hittem volna... hogy ilyen szép... úgy látszik, nem gondoltam rá, nagyon sokat foglalkoztam egyebekkel...

Lendvainé: Milyen az, mikor elhagyja a földet?

Ember: Mikor a gép megindul, az valami különös. Abban van valami félelmes. A visszatartott motor zihál, zakatol, acsarkodik... Borzasztó erő van benne... és olyan, mint az ördög... igen... fuj és hörög... és lángok

csapkodnak a motorból... bizony még kén-szagot is éreztem... és az ördög, ugyanaz az ördög, aki gyerekkoromban egyszer a hátára kapott, az ördög kiabált... nem birom, gyerünk, gyerünk... vágd a földhöz, törd be a fejét... hogy kiloccsanjon a bele... gyerünk, végezzünk, igen... így kiabált az ördög és mégis valami igen szép ez... ez nem az, mikor vacogva haldoklik az ember és rossz szívére, meg vizenyős tüdejére gondol...

Lendvainé: Hát aztán?

Ember (ugyanugy): Aztán... aztán lenéz az ember... előtte elfordul, sivít és szalad a mező — aztán apró sárga skatulyákat láttam, ezek voltak a hangárok, fordultam és emelkedtem, minden körbe ment... egy tó... talán a holt Duna lehetett, úgy pörgött, mint a csiga és néhány apró, kicsi kis embert is láttam szaladni. Aztán még magasabbra mentem... a motor furja a levegőt...

Hermin: Hallod Nusi: furja...

Ember (ugyanugy) Akkor már minden egészen kicsike volt... de nagyon szép, napos színek, sárga és világoszöld és kék foltok is... aztán úgy volt, mintha állanék egy helyben... és alattam lassan huzódik, összefut minden. — Minden nagyon kicsike onnan, csak a gép óriási, egyre nagyobb lesz a gép, a szárnya milyen nagy... az egyik eltakarja, befedi az egész városligetet, a másik Budát takarja be, amint lefelé bedől. Csak a gép meg én, mi vagyunk óriások, a többi piciny, jelentéktelen.

Bella: És nem szédültél?

Ember: Nem az az érzésem volt, hogy én vagyok magasan... hanem, hogy a föld van lent, nagyon mélyen... és ez a föld hullámozik, elfolyik, inog... Ahol én vagyok fent, az fix pont, az a felszín, az egyetlen kemény és megbízható pont földön és égen... és borzasztó volt gondolni rá... és szédültem, ha arra gondoltam, hogy mi volna, ha nekem most le kellene szállni erre az imbolygó, hullámozó, bizonytalan talajra, ami alattam kavarg. Szédültem és még magasabbra emelkedtem, most már bizonytalanná és valószínűtlenné lett minden rajtam kívül... és mintha az a felhős, összezsugorodó térkép ijedten és kapkodva igyekezett volna, hogy hozzám igazodjék... és mintha szédülve kapkodott volna utánam, hogy belém kapaszkodjék... fuldokolva, mielőtt a zavaros örvénybe bukik... A város egy vonagló, szürke bogár, mint a hátára esett bogár lábai, hadonásznak felém a kémények és tornyok... Azt hiszem, tiztizenötezer méter magasságban a pilóta olyanformát érezhet, hogy a föld egy kicsi bolygó, mely egy hatalmas égitest, a repülőgép körül kering.

Bella: Hát aztán mi volt az, mikor úgy látszott, mintha zuhannál?

Ember (derülten): Igen... történt valami... Hát észrevettétek?

Bella: Hát persze. Megállt a szívverésünk...

Ember (élénken): Az úgy volt... hm... hogy egyszer... megfeledeztem magamról

és eleresztettem a foggantyut. És akkor kifordult a kormány.

Bella: Borzasztó! Megijedtél, mi!

Ember: Hiszen ha megijedtem volna, akkor nem történt volna semmi. Épen az volt a baj, hogy nem ijedtem meg, tudjátok. Hanem szép sötét lett minden, én behunytam a szemem és nagyon jól éreztem magam.

Bella: Hát hogy történt?

Ember (vidáman): Hát... aztán közbe jött valami. Elég különös. Amint zuhantam, egy pillanatra kinyitottam a szemem, egy fehér, vakító felhő feküdt alattam, mint valami párna... és ezen a felhőn élesen, keményen megláttam az árnyékomat.

Hermin: Az árnyékát?

Ember: Igen, az árnyékomat, gépestől... De olyan élesen és világosan, hogy még a manzsettám gombját is láttam... És láttam a kezemet feküdni a foggantyun, és akkor... az árnyékon észrevettem, hogy rossz foggantyúhoz nyultam.

Bella: Lehetetlen.

Ember: De igen... úgyé furcsa? Az árnyékomon láttam a hamis griffet... és ezzel rögtön kiegyenesedtem és egyetlen mozdulattal vissza rántottam a gauchissement-et. Még idejében történt, a gép egyensúlyba billent.

Bella: Különös.

Ember (nyugodtan): Aztán akkor még emelkedtem egy kicsit, aztán nyugodtan leszálltam. Beállítottam a motort — karbafontam a

kezem és élveztem a látványt... hát ez nagyon szép volt... Most minden csupa szín és ragyogás volt, és most egyformán békésen ringott a föld, mint a tó... és én most kezdtem figyelni tárgyakat... ni ez Szentendre, mondtam... ni ez az uszoda... itt egyszer fürödtem... ni az Andrássy-ut... mennyien vannak rajta... a Jánoshegyi-kilátó, de milyen kedves... ez meg az Opera ugy-e... ez meg a színház... a vár fölött kanyarogva, ötlött eszembe, mi lehet az oka annak, hogy olyan hallatlanul jól érzem magam... egyszerre úgy volt, mintha én jártam volna már itt, ezen a légrétegen.

Lendvainé: Ugyan?

Ember: Igen. Rá is jöttem, mi volt az. Tízéves koromban, iskolából hazamenet, mindig azt a képet színezgettem magamban, milyen lesz, mikor én feltalálom a repülőgépet, (mert akkor még nem volt feltalálva) és egyszer részletesen elképzeltem ugyanezt az utat a vár fölött és ezt a panorámát.

Hermin: Hát aztán?

Ember: Aztán leszálltam.

Bella: Hát aztán?

Ember: Aztán semmi. (Uj cigarettára gyujt).

Hermin: Nagyon szép volt. Hát akkor talán lépünk a távozás himes mezejére, uraim. Maga is jön, Ember?

Ember (kinéz): Jövök, csaka Stepant várom.

Beniczky (köhög, látszik, hogy erős indulatban van, előrelép, torkát köszörüli, kinyitja a száját, amikor Horváth betántorog a szín-

padra, szálnalmas állapotban van, hajadonfőtt, összezilált hajjal, szétesett, remegő arccal. Tétován néz körül, mint a részeg. Ember nyugodtan várja).

Horváth (megáll, hebeg, aztán remegő, rekedt hangon): Bocsásson meg.

Ember (nyugodtan): Nincs semmi baj.

Horváth (kitérő zokogással): Bocsásson meg, én egy szegény, szerencsétlen nyomorék vagyok. Köszönöm. (Térdre akar esni, Ember megfogja, a többiek csodálkozva és zavartan elfordulnak és kihuzódnak a színről, kivéve Beniczkyt és Máriát).

Ember (biztatja): De drága barátom... Én nem haragszom.

Horváth (zokogva): Ezek a gonoszok... ezek a rosszak... Ezek sohase mondták... hogy... hogy pupos vagyok... Udvariasan beszéltek velem... csak a hátam mögött röhögtek... és most... mikor jött egy ember... most kiabáltak... „nyomorék, nyomorék!“... „megütötte a nyomorékot!“... Most egyszerre mind a szemembe mondták... eddig nem... nem mondták... el akarták venni... a bánatomat, amihez jussom volt... hogy szegény, szerencsétlen pupos vagyok... de ön jó... ön visszaadta nekem... köszönöm...

Ember (gyengéden): Ne haragudjék rám.

Horváth: Köszönöm.

Ember: Hol a kalapja?

Horváth (révetegen): Nem tudom, elejtettem...

Ember: Várjon, majd megkeressük... (Jobbra el akarja vezetni a pupost, de akkor)

Beniczky (hangosan): Jó reggelt, mérnök ur.

Ember (nyugodtan megfordul): Jó reggelt. Tessék. (Állva marad. Pupos el jobbra.)

Beniczky: Ön megütött egy pupost.

Ember: Meg, szegényt. (Vigan) Örökre magamhoz láncoltam ezzel az ütéssel.

Beniczky: Én önt sajnáltam és nem akartam bántani, — de ön nem érdemel részvétet. Ön nem csak gyáva, de rossz is. Nem érdemel kegyelmet... Nem érdemli meg azt, amit, úgy látszik, előre elvárt az én előzékenységemtől... Anélkül, hogy bevárta volna... Ön számított rá, hogy én feloldom a szava alól... és én fel is akartam oldani, tanum rá... ez a hölgy itt — de ön csunyan visszaélt...

Ember (csendesesen ingatja a fejét): Az ön előzékenységével. (Részvételt nevet) Szegény, buta ember.

Beniczky (levegő után kap): Mi... Mi?..

Ember (ugyanugy): Te szegény, buta ember. Hát ennyire, ennyire félsz tőlem?...

Beniczky (lépést tesz előre, ijedten néz körül. Máriához): Mi ez? Megbolondult?

Ember (ugyanugy): Ennyire félték tőlem? Te is, meg az a szegény némbert ott, a hátad mögött? Ennyire félték az életemtől?

Beniczky (rikácsolva): Fogja be a száját! Csirkefogó! Kitoloncoltatom Pestről!.. Becsületszavát adta!

Ember (nyugodtan): Hogy meghalok? Hogyne, hogyne. Meg is fogok halni. Meghalni... majd, valamikor. Az is szép lesz. De még van rá idő. Az csak egy perc — születni lehet egy perc alatt — és meghalni is — de az élet — ...az hosszabb ideig tart.

Beniczky (magánkívül rikácsol): Gyáva fráter... aljas... Engem... engem... velem — velem mer, ... és én, ha én huztam volna a feketét... én számár...

Ember: Bizony maga számár maradt volna akkor is, ha a feketét huzza.

Beniczky (rárohan): Majd én...

Ember (nyugodtan, de hangosan): Eriggy innen, mert megütlek, mint azt a pupost.

Beniczky (visszatántorodik. Hirtelen megnyugszik, diadalmasan): Rendben van... most... most aztán végezhetünk! Végre! Most aztán nem kerülsz ki a körmöm alól... gazember... te gyáva voltál végezni magaddal... most majd végzek én... keresztüllőhetlek... most már keresztüllőhetlek... (Elrohan jobbra).

Ember (egy percig néz utána — aztán sarkon fordul és füttyűrészve megindul balra).

Mária (Beniczky után néz): Beniczky... Beniczky... mi ez... hát engem... Beniczky... várjon... (megbotlik valamiben, — felemeli, az Ember egyik vastag keztyűje, amit a verekedésnél elejtett. Percig tanácsalanul áll, körülnéz, — aztán balra siet). Ember... Ember Sándor, a keztyűje... (Kibál) Ember... Elvesztette a keztyűjét... Ember... (Sirva) Ember... hát várjon...

Ember (visszafordul, mosolyog. Melegen, túláradó örömmel megöleli Máriát): Mária — milyen boldog vagyok — már nem vagyok szerelmes — nézd, hogy süt a nap — nézd, édes, drága barátom, drága Máriám — már nem vagyok szerelmes beléd... milyen boldog vagyok!

Függöny.

TEVAN-KIADÁSBAN
JÉLENLEG KAPHATÓ AMATÖR-
KÖNYVEK JEGYZÉKE

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY
LILLA (1920.)

Divéky József eredeti fametszeteivel, 400 számozott példányban, I—L-ig (római számmal számozva) Cserna Juliska pergamentkötésben, 1—350-ig (arabs számmal számozva) művészi félvászonkötésben.

Ára: I—L-ig 900 korona, 1—350-ig 200 korona.

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY
A CSÓKOK (1920.)

350 számozott példányban, merített papiroson, 1—50-ig fehér glacé bőrkötésben, ezüst verettel, 51—350-ig papirkötésben.

Ára: 1—50-ig 500 korona, 51—350-ig 100 korona.

KISFALUDY SÁNDOR
REGÉK A MAGYAR ELŐIDŐBŐL (1920.)

Kolozsvári Sándor eredeti színes fametszeteivel, 350 számozott példányban, 1—50-ig japán papiroson, Cserna Juliska művészi bőrkötésben, 51—350-ig famentes papiroson, félvászonkötésben.

Ára: 1—50-ig 1000 korona, 51—350-ig 200 korona.

KISFALUDY KÁROLY
TOLLAGI JÓNÁS VISZONTAGSÁGAI (1920)

Kolozsvári Sándor eredeti fametszeteivel, 300 számozott példányban, Cserna Juliska művészi bőrkötésben.

Ára: egész bőrkötésben . . . 2000 korona
provizórikus kötésben . . . 800 korona

A könyvtárakhoz 10°/o-os luxusadó számítandó.

**TEVAN NYOMDA
BÉKÉSCSABA**

PH
3281
K24H6

Karinthy, Frigyes
Holnap reggel

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
